

POUL BRYGGER OLSENS ERINDRINGER
OM FLYGTNINGETRAFIK FRA DRAGØR TIL SVERIGE 1943-44
OG OM
FLYGTNINGETILVÆRELSEN I SVERIGE 1944-45

Udskrift af en båndoptagelse fra 1980 i Dragør kommunes lokalhistoriske arkiv
ledet af lokalarkivar Svend Jans.

Udskriften er redigeret af overbibliotekar Knud Pallesen

I efteråret 1943 var der travlhed i mange danske havne og fiskerlejer. De danske jøder var blevet advaret om, at besættelsesmagten ville videreføre arbejdet med en "Endlösung" på "Jødeproblemet" også i Danmark. Og ganske naturligt medførte dette også megen aktivitet omkring havnen i Dragør. Jøder kom i taxaer ud til havnepladsen, for at søge overfartsmulighed til Sverige. Et net af kontakter fra jødiske kredse søgte at knytte forbindelser til folk i Dragør, som måske kunne formidle en sikker overfart.

Udover den direkte kontakt til de fiskere, som risikerede båd og kz-lejrs-ophold, og som derfor måtte have en kompensation for indsatsen, så foregik der - alt imens at dagliglivet i lillebyen gik sin vante gang et arbejde, hvor en række mennesker gjorde en stilfærdig og modig indsats for at organisere afsendelsen bag gardinerne og i ly af mørkelægningen. Et arbejde, som ikke forudsatte nogen kontant belønning.

Alle gik naturligvis ud fra, at byens læge, Poul Dich, gjorde en aktiv indsats i de hektiske dage. Men også mange andre blev pludselig medansvarlige i dette arbejde. Der var ikke megen tid til at overveje eller til at tage hensyn til families og egen sikkerhed.

En af de Dragørere, som i de dage engagerede sig helt i denne opgave, og som usentimentalt accepterede konsekvenserne sidenhen, har i 1980 fortalt lokalarkivar Svend Jans - og arkivets båndoptager - om sine oplevelser i årene 1943-45. Denne mundtlige beretning optrykkes hermed i en let bearbejdet udgave.

Vi er klar over, at mange andres indsats også fortjener en "minderune", og arkivet modtager med tak tilsvarende beretninger, både skriftlige og registreret gennem samtaler med arkivets båndoptager som stilfærdig tilhører.

Vi bringer en tak til Poul Brygger (Olsen)s arvinger, som var enige med os i, at disse erindringer burde kendes i videre kredse.

Svend Jans - Birte Hjorth - Knud Pallesen

Forretter Poul Olsen - som 1969 tog navneforandring til Paul Brygger, blev født i Nyby i Dragør i 1914. Han var søn af arbejdsmand Edvard Nikolaj Olsen og hustru Mathilde Hansine Brygger, og i hjemmet var der i alt 7 søskende.

Han arbejdede i tekstil-branchen hele sit liv, indtil han blev pensioneret fra en stilling som forretter i (Wieders væverier?) i 198 . Han døde 1985 og blev bisat

Den "Plydsfabrik" som omtales i erindringerne, er .

Den følgende beretning om hans liv i årene 1943-1945 findes i Dragør kommunes lokalhistoriske arkiv, båndarkivets nr.

som blev optaget 14.2.1980 i (arkivets lokaler??)

Teksten er redigeret mht en del talesprogs vendinger, ligesom der er foretaget enkelte "flytninger" af episoder for at lette forståelsen og skabe bedre sammenhæng. I øvrigt er fortællingen særdeles letflydende og vel struktureret, som det vil kunne ses ved en sammenligning med den nøjagtige "ord-for-ord" udskrift, som vil findes i arkivet.

Båndoptagelse indledes med lokalarkivar Svend Jans' "manchet":

"14. februar 1980. Jeg sidder her sammen med Poul Brygger Olsen fra Dragør. Han er født d. 13.7.1914. Og vi skal snakke om begivenheder, der tog sin start for snart 40 år siden. Det er Anden Verdenskrig, Besættelsen af Danmark og de mange ting, der fulgte med i den forbindelse. Og jeg vil bare bede Poul om at starte med at fortælle om, hvordan det kom i gang - og hvordan han selv kom i gang... "

Poul Brygger Olsen

DEN FØRSTE "ENGLÆNDER"

Dengang jeg kom i gang med arbejdet med flygtningene, var det egentlig slet ikke noget, der blev planlagt på forhånd. På mit arbejde på "Plydsfabrikken" i Kastrup, var vi jo mange, der var meget anti-tyske, og vi diskuterede nyhederne hver morgen. Og en dag havde nogen hørt, at tyskerne var gået i gang med jødeforfølgelserne. Det var altså i september 1943 - men ingen vidste noget rigtigt konkret om sagen.

Men en aften, da jeg kommer hjem, fortæller min bror John, at fiskeren Godtfred Lundqvist skulle have en englænder med til Sverige samme aften. Ja, rygterne de gik jo altså her i Dragør på alle kanter, og jeg kunne da heller ikke dy mig, jeg strøg ned til havnen og kiggede på Godtfreds båd..

Båden lå parat til sildefiskeri, med næringer og udstyr, for det var jo lige i sildesæsonen, alt dette her foregik. Først bagefter fik jeg at vide, at det da var en jøde, ikke en englænder, der lå dernede, begravet under næringerne. Der var absolut intet at se af nogen art, men den arme mand må have ligget i hvert fald i fire timer dernede, mens vi Dragør-boere gik og kiggede på stedet, hvor han lå. Det må have været et forfærdeligt nervepres.

Men det var altså ligesom indledningen, så var man indstillet på, at hvis der nu kom noget i den retning, så ville man selvfølgelig være med.

NU SKER DER NOGET !

Og en dag kom så tilfældet. Det skete hos min svoger, Frederik Andreasen. Ham havde vi allesammen, ja skal vi sige: en vis mistillid til. Ikke fordi han nogensinde havde givet udtryk for at være stikker - og selv mente jeg, at han nok var så bange for mig, at han ikke turde foretage sig noget galt, når jeg var i nærheden.

Men pludselig stoppede der altså to taxaer op udenfor hvor han boede, og læssede otte mennesker af, som gik op på 1' sal i "Østerbo". Og det kom jo mig for øre, og jeg strøg derned med det samme, for jeg syntes at sådan noget, det måtte altså laves på en anden måde. Og ikke midt på Kongevejen, mens alle madammerne hang i vinduet og bagerens butik gik helt i stå. For sådan noget med to taxaer og en masse mennesker, der gik ind i et hus - det var jo noget der ellers aldrig skete.

Så jeg går ned til min svoger og siger: det her, det går ... ikke!! De her mennesker, de må ikke være hos dig, for så bliver de hugget med det samme af tyskerne, hvis nogen somhelst anmelder det!

I første omgang fordelte vi dem, så der blev to tilbage hos Frederik, to gik ned til Hans Brygger og to kom ned til Hans Jensen på Smedebakken. Så fik vi dem da fordelt. De to sidste skulle ikke med til Sverige, den ene var en sagfører-kone, hvis mand åbenbart kendte Frederik og altså havde sendt hende herud med de andre.

Jeg fik så sagfører-konen med hjem til Nyby 7, hvor vi boede dengang. Vi havde en lejlighed på 2 værelser og køkken inde bagved, mens far og mor boede i forhuset. Og mellem de to lejligheder var der så en dør, som vi "gik på begge sider af", og havde et fællesskab på den måde.

Men som sagt, de to sidste af selskabet kom altså med hjem til mig, og så skulle vi jo se at finde ud af, hvordan vi skulle bære os ad med at få de andre 6 af sted. For vi havde jo ikke nogen forbindelser med fiskerne på det tidspunkt.

EN BARSK AFVISNING

Jeg gik så ud til Godtfred Lundqvist, som var hjemme. Og jeg kommer ind og banker på døren hos ham og siger: "Du Godtfred, jeg har nogle.." - og mere får jeg ikke sagt, før han bogstaveligt talt tog mig i hoved og røv og smed mig ud af døren...han sku' kraftedeme ikke...og jeg sku fandeme da slet ikke ...! Så stod jeg ude på gaden igen med håret ned ad nakken og tænkte: Hvad i alverden gik der egentlig af ham ?? Nå, i dag kan jeg godt forstå manden, for bagefter, da han kommer ind til konen, så siger hun til ham: "Jamen Godtfred, det var jo Poul Olsen oppe fra Nyby!" "Nåh, var det HAM??" sagde han - han kunde ikke kende mig og vidste ikke, hvem jeg var. Og så kommer der sådan én! Han blev slet og ret rædselsslagen.

Nå, men så stod jeg jo der og tænkte: hvem kan jeg så få til det, hvem kan man stole på og hvem har mod til det? For det er jo stadigvæk det, det drejer sig om.

Men den samme dag er der i mellemtiden kommet flere jøder ud til os, så efterhånden havde vi otte-ti stykker, der skulle over. Den yngste af dem, Kjeld Meyer, var sammen med sin kæreste (som ikke skulle over) og så den omtalte "sagfører-dame", som skulle ordne det finansielle ved den transport.

PRISEN FORHANDLES

Vi fik efterhånden kontakt med _____ - en anden af fiskerne nede på havnen. Og han siger, om han kan komme hjem og snakke med mig? Da han så kommer her hjem, så siger han, at det var helt i orden, han ville gerne sejle - men så skulle han altså have 25.000 for det. "Ja, men det er da også pænt af dig!" siger jeg " men jeg har altså ikke så mange penge, så jeg kan betale dig det der. Så det tror jeg nu ikke at vi skal sætte næsen op efter!"

Men hende sagfører-damen, hun blev ved med at blande sig i samtalen, selvom jeg jo ikke mente, at det var hendes penge, det drejede sig om. Så da hun fortalte mig, at hun var interesseret i tilbuddet, fortalte jeg hende, at jeg ikke kunne være med til mere end 10.000 for de otte mennesker. For det beløb regnede jeg, at jeg selv kunne slæbe sammen. Men nej! det ville fiskeren under ingen omstændigheder sejle for, jeg skulle i hvert tilfælde af med 20.000. Og da jeg så siger: "Hvad med 15.000?" foreslår sagfører-damen 16, og at det var hende, der skulle udrede pengene, så jeg kunne jo være ligeglad!

Hun tog så af sted til byen med det samme - hun tog vist en taxa - og efter en tre timers tid var hun tilbage med pengene. Men hun havde nu ikke 16.000 med, hun havde i alt 22.000! For, som hun siger: "De andre 6.000, dem kan du bruge til at sende andre af sted med, som ingen penge har!" Og jeg sagde da tak for pengene, man ved jo aldrig, hvornår man kan komme i klemme.

For jeg havde jo den indstilling, at vi ikke skulle tjene penge på det, det drejede sig kun om at hjælpe de mennesker, som vi havde mulighed for at hjælpe, ikke noget som helst andet. Og først, så står man jo der med håret ned ad nakken og aner ingenting, når man lige bliver smidt ind i det. Men nu begyndte jeg så at gå fiskerne igennem og overveje, hvem man kunne snakke med.

Nå, for at gøre den anden historie færdig, så viste det sig, at det var en helt tredje fisker, der skulle sejle turen. Og vi fulgte så de otte ned på havnen til en båd - vi så ikke hvilken båd det var. Det endte, så vidt jeg husker, med at der var 10 eller 12 flygtninge i båden da den sejlede af sted. Så udover de 16.000 for de otte, jeg kom med, så gav de sidst tilkomne 1000 kr hver - som jeg bad dem om at afregne direkte med fiskeren.

Og så tøffede de altså af, og alt var i den skønneste orden. Men jeg besluttede, at jeg herefter ikke ville have noget med pengene at gøre. De mennesker, som kom om bord i skibet, de måtte selv klare pengesagerne. For hvad i alverden skulle jeg blande mig op i dem for?

AFREGNING

Men jeg havde altså akkorderet om 16.000 med fiskeren. Da han bagefter kommer hjem og gør regnskabet op, så finder han to seddelbundter, hvor der kun er 9 sedler i 100 kr-bundterne. Han kommer så op til mig og siger: "Du, blev vi ikke enige om 16.000?" "Jo", siger jeg, "det skal du da også have, det er der da ingen vej udenom!" - Jo, for sådan og sådan, der var plukket en seddel ud af to af bundterne. Han fik så sine 200 kroner og vi skiltes i bedste forståelse idet han sagde: "Kom bare igen en anden gang!" Og det var jeg da også glad for!

Så på den måde havde jeg en forbindelse. Og dagen efter kom Johannes Juhl, som var gift med min søster Gudrun, op hos mine forældre. Ham havde vi nemlig forsøgt at få kontakt med dagen før, men da var han taget på fiskeri. Men han kommer altså op hos mine forældre og spørger, hvad det egentlig var, vi ville? Joe, sådan og sådan, vi havde haft nogle jøder, som skulle sejles til Sverige, men nu var det hele jo altså overstået.

Vi er jo stadigvæk i september, og det her var bare den allerførste dag og ikke en pind mere. Men mens vi sidder der, så kommer Marchen ovre fra Hanne Lyngby og siger til mig: Der er en dame, der vil tale med dig i telefonen! Vi brugte nemlig altid Hanne Lyngbys telefonnummer, når vi havde alarm af en eller anden slags.

"SJOEN" MELDER SIG

Det viste sig, at det var Kjeld Meyers barne pige, Johanne Christensen (som gik under dæknævnet: Sjoen, det var hendes kælenavn fra barn af). Og Sjoen siger: "Ved du hvad, der sidder nogle mennesker herinde hos mig, kan du hjælpe dem?" Ja, det skulle jeg da prøve på, men send dem herud med Amagerbanen, for guds skyld ikke med taxa!

Og de kom så også godt herud med Amagerbanen og blev installeret derhjemme, og jeg kontaktede Johannes Juhl som var klar til at sejle. Men det var jo bare små både og det var begrænset, hvad de kunne have om bord. Så jeg kontaktede også en anden fisker, "Ploven", som var villig til at tøffe af. Johannes Juhl kunne vel have 5-6 stykker i højden og den anden tog sig af et hold på 3-4 stykker.

Så jeg gik hjem efter at have ordnet alle aftalerne om eftermiddagen. Så flygtningene stod klar til at sejle af klokken seks, når det blev mørkt eller lige i mørkningen. Med i holdet var der to unger, som var urolige. Men forældrene havde selv sovemiddel med, som de skulle give ungerne - deres læge havde fortalt, hvordan de skulle gøre og hvordan, det virkede. Så de her unger blev altså bedøvet med sovemidlet, og da klokken var seks, sov de fuldstændigt trygt, der var ingen problemer. Og så bar vi dem ombord, og de sejlede af sted, og det gik fint.

Vi havde det held - ja jeg vil virkelig sige: held! - at vi ikke mistede en jøde under transporten. Ja, vi mistede i det hele taget ingen under alt det her, men det var altså et svinheld! Eller vores dumhed, som gjorde, at det gik godt.

Men "Ploven" tøffede altså afsted, og Johannes Juhl havde vi kontaktet, så han gik og ventede på de andre. Men det andet hold sad ude på "Koma Løg" hos Rudolf og Ella, så de kom først da det blev mørkt ned over markerne ad markvejene. For dengang var Sydstranden jo ikke andet end marker med markveje.

De kommer altså ned til os i Nyby, og vi bringer dem videre ned til Johannes Juhl. Vi gik alle sammen fra Nyby og ned gennem Strandgade, det var jo så tit, at vi sådan gik i flokke i Dragør om aftenen, så der var sådan set ikke noget mærkeligt i det. Der var stille og fredeligt i alle kanter, det var ligesom ikke kommet til den store "rusning" endnu. Der var mange mennesker, som ikke rigtigt var orienteret om, hvad det var, der foregik. Så de her mennesker, de kom planmæssigt ombord.

Johannes Juhl druknede forøvrigt senere. Dengang han havde tjent en del penge på jødetransporten, sejlede han ned til Rødvig og købte sig en ny motorbåd. Så sejlede broderen den gamle båd hjem, og han skulle selv sejle den nye båd hjem. Oppe i nærheden af fyret deroppe, der ryger han så over bord, og broderen vender rundt for at få fat i ham. Men han var druknet. De fandt ham senere, han blev begravet ovre i Malmø på kirkegården derovre. Der gik en tre-fire måneder, før de fandt ham, det var ved vintertid, så det varede længe, før han kom op.

REJSEGODS-PROBLEMER

Nå, men de her mennesker, som skulle om bord, de kom også med kufferter og en forfærdelig masse grej. Og blandt andet havde de en drabelig, stor rygsæk, som fyldte lige så meget som to mennesker! Så der måtte vi sige: "Ved du hvad, det går altså ikke! Kan I ikke tage og forenkler det lidt og kun tage det nødtørftigste med, som I har brug for? For vi kan altså ikke få det gemt på båden!"

Dengang var kystpolitiet jo på tærne, de var ikke med i "komplottet" endnu. Og de dér ganske unge betjente, de vidste ikke, hvad de turde, og hvad de kunne tillade sig. For der var jo også nazister i politi-ledelsen, så det var nu ikke nemt at være menneske. Men efterhånden fik de jo en lidt anden indstilling til det, og vi havde da heller aldrig noget bøvl med politiet. Jeg har senere gået og spekuleret på det, uden at jeg i grunden nogensinde har fået bevis for det, om der mon ikke blev lagt en hundredkroneseddel i det her havnepas, som politiet skulle kontrollere. Så vidste de, at der var mennesker ombord, så de bare skulle gå stille med dørene. Men som sagt: om det var gængs praksis, det ved jeg ikke, det er bare noget, jeg hørte, at man gjorde.

Alt det kluns, som de ikke kunne have med, det tog Rudolf med ud på Sydstranden og opbevarede det. Og de kom da også godt nok og hentede det i 1945 - og så viste det sig, at det var gamle støvler og sådan noget, de skulle have haft med. Det er jo det mest mærkelige, folk samler sammen, når der går panik i dem. Vi havde senere en episode af samme slags: det var to unge jøder, der kom nede fra Nakskov, hvor de havde været på en landbrugsskole.

De to kom med nogle vandrer-rygsække som var over en meter i tværsnit. Og så en radio under armen og desuden en kuffert i hver hånd. Når sådan nogle mennesker kom stavrende ned gennem Kongevejen i Dragør, så stak de jo af fra bybilledet som bare pokker. Så hvis der havde været

organiserede stikkere i Dragør, så var de jo blevet hængt ud med det samme. Så jeg tror nok, at vi i virkeligheden var helt forskånede for det.

Men de her to jødedrenge, de kommer altså op til Dora og Frederik, min søster og svoger, som lidt efter slår alarm til mig, at jeg skulle komme en tur derop. Da jeg så kommer og ser de to rygsække, så siger jeg: "Ved I hvad, det er mennesketransport, og den er illegal, og der er ingen der må vide noget om det! Vi kan altså ikke gemme de der rygsække!" Nå men det kunne de da godt forstå, der var ikke spor i vejen, men som de sagde: "Det her er alt, hvad vi har sparet sammen!" Jamen, det var der bare ikke noget at gøre ved, vi kunne prøve at få dem over senere, men i al almindelighed måtte vi regne med at lægge det hos Frederik mellem hans tøj, så ingen kunne finde ud af, hvor det kom fra. "Og den radio der, den kan I lade Frederik spille på, til I kommer hjem!"

Vi regnede jo ikke selv med, at det varede ret længe! At det så blev en helt anden historie med Frederik, det kom jo først senere. Men de tog altså den ene rygsæk, meget flad, med sig, og de havde da også nødtørftigt varmt tøj på. Men det overskydende blev båret op til Erik Larsen oppe på Kirkevej. Han og hans kone Ruth var mine gode venner, så jeg bad dem om at gemme det, det lå lidt sikrere hos dem end hos Frederik, syntes jeg.

Men allerede næste dag kom Ruth ned til min kone og sagde: "Ved du hvad, ham Frederik, han har altså været oppe og hentet alt klunset!" Så han kunne altså ikke tåle, at det lå deroppe. Og vi turde ikke rigtigt trykke ham på nogen måde, for vi vidste aldrig, hvor han var. Han var arbejdsløs og rendte rundt i Nyhavn og andre steder i København, så man kunne slet ikke hitte ud af, hvad han egentlig bedrev. Så han var noget af et problem for os, så vi prøvede at trække ham ud af det - men det var ikke nemt!

FOLK VAR FLINKE OG HJÆLPSOMME

Men så går der et par dage, så kommer der igen telefon fra Sjoen. Og Marchen Lyngby kom over og sagde: "Der er en dame, der hedder Sjoen, der beder dig om at ringe! Hva' æ' de' fornéen, den Sjuen??" Nåh - siger jeg - det er bare en dame, jeg kender inde i byen...og så slog vi det hen i grin altsammen! Der var jo ingen, der skulle have at vide, hvem hun var, for hun var faktisk mere indblandet, end vi drømte om!

Men de havde vel alle sammen en anelse om, hvad der foregik. Men vi var diskrete, og de var - hvad skal man sige: flinke og rare, ikke? Sådan en som cigarmager Johannesen, han kom også med besked: når vi kom over og hentede cigaretter, så sagde han bare: Sjoen har ringet. Så vidste jeg resten. Oppe hos kok Jensen i slikbutikken var vi også nogen gange, han var da ligesådan! Når der så sådan lå besked, så var kokken der med en æske "King Edwards" - jeg har ellers aldrig kunnet købe tobak hos ham, men på det tidspunkt, så kom den ene gang efter den anden.

Når jeg så ringede tilbage til Sjoen, så var det altid fra en telefonkiosk eller en telefonboks. Dén dér nede på Vestgrønningen. Og når jeg fik fat i hende, så siger hun: "Jeg har tre sække kartofler, den ene er små kartofler - hvornår kan du komme og hente dem?" Eller en anden gang kunne det være radiatorør eller andet. Og når der var børn med, så snakkede hun bare om små ting. Men i almindelighed var det helt almindelige ting, for vi vidste jo, at telefonerne blev aflyttet i centralerne i København, og det var vi bange for! Men der var jo ingen, der kunne have ondt af, at hun ligesom drev en sortbørshandel! Men ellers kunne det jo godt blive lidt halvfærdigt, så det var altså: tre sække kartofler, den ene er små. Nå, det var jo i orden, så var jeg inde og fik dem ud. Efterhånden

var det nu også ligesom, det var blevet almindeligt kendt, og at folk vidste, at de kunne komme over til Sverige her fra Dragør.

STØTTE FRA DIREKTØREN

Dengang arbejdede jeg som nævnt på "Plydsfabrikken" i Kastrup. Vores direktør var belgier, og han hadede tyskerne som pesten. Så den første gang, hvor jeg ikke kunne komme på arbejde, fordi jeg var kommet op i noget grej, som skulle ordnes i arbejdstiden, så tog jeg direkte ind til hans hjem. Han boede dengang i "Christian den Anden"-kvarteret. Jeg spurgte altså, om jeg måtte tale med ham, og forklarede ham, hvad det drejede sig om. For ham havde jeg tillid til, og det kunne jeg også have. Han var blandt andet blevet såret af tyskerne under den første verdenskrig, hele hans ene arm var ødelagt. Og han hadede dem!

Så ham kunne man altså roligt snakke med, og det vidste vi jo godt allesammen på "Plydsfabrikken", hvor de fleste af os var antinazister. Men vi havde da tre-fire, som var direkte nazister, og desuden var der fire feltmadrasser., så man kunne altså ikke gå helt trygt med de forskellige ting. Man skulle ligesom passe lidt på.

Men jeg sagde altså til direktøren, at sådan og sådan lå landet, jeg skulle have nogle jøder til Sverige, og jeg var engageret i dét og dét arbejde. Så jeg kunne altså ikke komme på arbejde den næste dag. Så siger han: "Her får du nu på stedet tilladelse til at holde otte dage fri. Men vi skriver, at du er på arbejde hver dag, og du får din løn udbetalt. For hvis tyskerne spørger os, så er du på arbejde! Så har vi også ryggen fri!" Det var altså noget, han åbenbart allerede havde gennemtænkt. Og så siger han: "Vil du have en flaske vin?" Og det ville jeg sgu da gerne, han lavede selv vin. Så jeg fik en flaske med under armen, og det var der en jødefamilie inde fra "Den hvide Flip", der nød godt af. De snupede den dér flaske og den var drukket i løbet af fem minutter. Og de sagde, at den smagte godt!

Ja, spiritus og sådan noget, det havde vi altid i huset. For de folk, der kom, var jo tit meget nervøse, og det var der faktisk ikke noget at sige til. Så vi havde gerne både brændevin og øl, og så sad vi ligesom og hyggede os derhjemme, mens vi ventede. Vi dulmede nerverne, men der var en jødedreng, som blev med at sige til sin far: "Far, hvorfor gemmer vi os?" Han var vel en 12 år, tror jeg. Moderen var ikke med, jeg tror de var skilt... Men altså: "Jamen far, hvorfor ???". Han kunne slet ikke fatte det. Men de kom da godt afsted ligesom de andre.

SÅ KOM RAZZIAEN !

Nu tror jeg, at vi er nået frem til den dag, hvor razziaen kom. Så nu er vi altså nået frem til den 4. oktober. Den dag havde vi haft temmelig mange mennesker, som selv havde henvendt sig til os - udenom Sjoen. For der kom jo mange gennem Sjoen, men også mange andre. Hvor de kom fra, det ved man jo ikke, men sådan noget breder sig jo.

Blandt andet var der min svigerinde Karen. Hun arbejdede for en jøde, der hed Gahbers. Han havde en systue, og der havde hun fået at vide, at familien var flyttet hen til nogle mennesker, de kendte. Herfra forsøgte de at komme til Sverige, men de havde ingen forbindelser. Derfor siger Karen til mig: "Må jeg køre ind til Gahbers og sige til dem, at de kan komme herud?" Jo, det kunne hun da godt, man var jo stor i slaget, ikke, det gik jo godt dette her! Og desuden var der også en anden familie med mand, to børn og bedsteforældre - jeg husker ikke deres navn. Men det var altså den aften, hvor razziaen gik. Dengang lå der en stor galease nede ved Nordre Mole. Den tog imod

mennesker, der kom udefra og bare gik ombord. Det var ikke noget, vi havde med at gøre, det var bare noget man sådan observerede - det var næsten lige ved at ligne en færgetrafik.

På det tidspunkt havde vi en aftale med nogle, som skulle med Thorvald Palm. Og de kom ombord og lige idet de lægger fra kajen, så snubler jeg over en kuffert. Og den kunne de jo ikke få med, så jeg siger til den der stod nærmest, at den måtte de så få over med næste båd. Og så tog jeg kufferten og gik hen til Hans Jensen, en gammel ven fra Socialdemokratisk Forening. Der gik jeg ind og sagde: "Kan du ikke opbevare denneher, til vi skal have det næste læs afsted?" For det lå jo i blodet, at der sikkert kom mere af den slags.

Da det så er i orden, giver vi os til at snakke, for det trængte man altså også til! De var jo nysgerrige for, hvad jeg havde bedrevet den dag, og jeg var jo ikke uvillig til at fortælle... så mens jeg står der, så hører jeg det første skud nede fra havnen. Og jeg siger til Hans: "Hvad helvede er det ?? " - og så hørte vi nogle, der skreg! Så siger jeg: "For satan, der er razzia!" - det slog ned i mig.

DER SKJULES OG ADVARES

"Så må I altså ikke have denneher kuffert stående her," siger jeg så til Hans og Edith, "nu må vi først se, hvad der er i den!" Så vi åbnede kufferten og fandt en jøde-bibel og en bedeskammel og noget gammelt sølvtøj - og så nogle smykker og alt sådan noget. "Ved I hvad, dette her kan I altså ikke gemme! Hvis der kommer en husundersøgelse hos Jer, så vil I blive afsløret, og det vil jeg ikke være med til! Lad os tage kufferten og smide den ud på dit brændehusloft og lægge en sæk over. Så lader vi den stå derude, til vi får lejlighed til at sende den til Sverige" - det var jo under ingen omstændigheder vores tanke at beholde den. Så vi tog kufferten og satte en stige op til loftet og smed den derind og nogle sække over. Og så gik vi ned igen, for nu var der jo ingen, der kunne se, hvad det var.

Nede i stuen hos Hans siger jeg: "Hold kæft; Krølle, han sidder deroppe med 10 jøder, som skal afsted nu! Nu risikerer vi at de går ned på havnen og bliver hugget!" Så jeg stryger altså derop, nu er der jo mørkelægning. Idet jeg ryger ud af døren, ser jeg nogle skygger, der render - men hvem og hvad det var, det kan jeg ikke se. Men hvad, når jeg ikke kunne se dem, så kunne de vel heller ikke se mig, så jeg strøg altså op ad Kampensgade og hen til Krølle, som boede i det lille hus i Vægterstræde. Så jeg gik hen og bankede på, og Krølle lukkede mig ind. "I må altså ikke gå ned på havnen, der er razzia dernede" siger jeg. "Det skal du faneme' ha' tak for, vi skulle afsted nu om en halv time!" Men de var der endnu, og jeg siger: "I må altså ikke slippe dem løs, bliv her!"

Nu var jeg jo ligesom færdig med mit arbejde, jeg havde jo da ikke flere jøder, så jeg gik frejdigt og stolt hjem! Og da jeg så kommer hjem, så er de før omtalte Gahbers kommet. Jeg siger selvfølgelig velkommen til dem, og at vi gerne skulle gerne hjælpe dem. "Men der er blevet razzia i Dragør, og jeg er bange for at der er nogen, der véd, at jeg har med jøder at gøre. Så jeg er ikke tryk ved, at I bliver hos mig!" Så vi måtte hellere tage og gå ud til min søster ude på Sydstranden, der var de lidt mere af vejen.

SYDSTRANDSTUR I MØRKE

Vi blev så enige om, at min broder Bent, han skulle tage konen og datteren, og jeg skulle tage manden og sønnen. Jeg ville så gå ud over markerne, mens Bent ville prøve at gå ad Engvej. For vi vidste jo ikke, hvor meget der var sket, og hvad der var spærret, man anede ikke en pind. Så vi gik altså ind der ved Engvælen ved Schmidt - og videre imod Dragørlund.

Der er mørkelægning, det er mørkt - ja det er ravende sort! Men disse områder har jeg strejft meget i som dreng. Så da vi kommer et stykke ud på marken, siger jeg: "Nu er der altså en meget dyb grøft her i nærheden, der er ingen vand i den, men man risikere: at stå lige på snuden ned i den!" Og så stod jeg på snuden. Og da jeg lå dernede, så spørger de: "Hvor er du, hvor er du?" "Jeg ligger sgu hernede!" Men der var ikke sket noget som helst, så vi kravlede over grøften og gik over mod Lunden og Lundevej, der hvor i dag Fasanvænget ligger. Da vi kommer ned til Lundegårds Strandvej, så render der en og lyser med en lygte et eller andet sted. Ja, vi kunde jo ikke se om der var een eller mange, vi kunde bare se, at lygten var i stærk aktivitet. "Hold kæft, der er de!" - så vi sprang ind i en have til et gult sommerhus. Og kravlede ned bagom en kompostbunke. Der sad vi så. Og vi kunne se dén dér lygte, den nærmede sig mere og mere.

Nå til sidst kravlede jeg frem imod vejen for at snuse, hvad det egentlig var, der foregik. Og denneher lygte, den gled jo ind over den ene grund, og den gled ind over den næste grund - og jeg siger: "Hold kæft, nu kommer de også her!" Og som jeg sådan ligger der i mørket, så kunne jeg se, at han sommetider lyste på sine egne ben. Så blev jeg klar over, at det var en nattevagt. Han havde lange støvler på, ligesom tyskerne har, så man var ikke helt sikker. Men selvom man ikke var helt sikker, så havde man en anelse om, at det var en af disse her nattevagter, der gik i alle sommerhusene om vinteren - der sad sådan et skilt med nøgler over kors, så kunne man se, at der var nattevagt på. Men det var altså ham. Han skulle til alt held ikke ind der, hvor jeg stod - den have gik han forbi så jeg behøvede ikke at forklare noget. Da han så var henne ved den næste have, så gik jeg ind og hentede de to: "De: er ingen fare, det var nattevagten, lad os bare komme afsted". Så vi gik ud til Mühldorffs, der boede min søster og svoger i stuen - de gamle Mühldorffs boede ovenpå.

De blev så installeret. Viggo Mühldorff var derhjemme og min broder John var allerede kommet med de andre. De var slet ikke blevet antastet, så det var bare os, der var kommet op i noget, der ligefrem var spændende. Og angsten sidder altså i een, når man er ude i sådan noget! Men så siger Viggo Mühldorff: "Ham, Skovtrolden, Villy Christensen, han har en båd liggende ude ved Kongelunden. Skal vi ikke gå ud og stjæle den?" "Du Viggo - siger jeg - jeg er sgu helt med på at gøre, hvad jeg kan, men gå ud og stjæle en båd, jeg ikke kender - det kan jeg ikke være med til, for det kan blive ris til vores egen røv!"

NATLIG MASKINGEVÆRILD!

Nå, men vi blev så enige om, at vi skulle overnatte derude, min bror og jeg, Der var jo ikke noget at komme til Dragør efter. Og jøderne, de skulle så også være der, så måtte vi se hvad vi kunne finde ud af den næste dag. Og de blev køjet forskellige steder, nogle oppe hos Mühldorff, nogle hos min søster og svoger. Så vi lå over hele huset. Jeg lå nede i stuen, og mens jeg ligger der om natten, så hører jeg lige pludselig maskingeværild: knakknakknak... og jeg foer op og tænkte: hvad? Det er da en drøm? Og så går man rundt og siger: hvad fanden kan det være?? Lyden var der sgu! Nå, men jeg kravlede til køjs igen og sov nogle timer, uroligt ad helvede til. SÅ varede det ikke ret længe, så var der en salve til! Og jeg ud af kassen og ud at kigge og lytte. Men der var altså stille og roligt og fredeligt alle vegne. Men jeg fik opklaret mysteriet om morgenen, for den første, der kom ned af trappen, det var en hund, en af de her jagthunde, Og den satte sig nede på trappen og loppede sig. Og hver gang den køter loppede sig, så slog halen: knakknakknak.. Men altså, når man er i sådan en situation, så er der nerver på!

Min bror og jeg fik tøjet på og gik til Dragør for at se, hvordan vi skulle få disse mennesker væk. Og da var der lige sket en minesprængning udenfor fyret af en finsk damper. De var på vej ind med

nogle søfolk, der var blevet skoldet, og der kommer nogle ambulancer til Dragør. Så er der en, der hvisker mig i øret: de kører jøderne væk i ambulancerne. Så fik vi fat i dr. Dich og siger til ham: "Ved du hvad, der sidder fire jøder ude hos Mühldorff, kan du ikke få dem væk også?" Og dét klarede han! Så der gik ikke ret lang tid, så var hele Dragør tømt for jøder, på grund af de ambulancer.

Men da jeg kom ned til min moster på Amager Landevej, så spørger hun: "Hvad i alverden er der dog sket i Dragør? Nu er den tyvende ambulance kørt forbi her!" Og de kørte jo for fuld udrykning, for så blev de ikke stoppet.

RUTEN LUKKER !

Derefter turde vi jo ikke foretage os noget. Vi advarede Sjoen, vi advarede alle - alle de steder, hvor der var chance for, at der kom jøder fra. Men så var der lidt forskelligt, der skulle klares op. Vi havde jo haft en familie inde fra "Den Hvide Flip"- inde på Nikolaj Plads tror jeg det var - han havde bare sendt disse mennesker herud og havde så sagt, at han ville ordne det økonomiske. Vi skulle bare komme ind til ham. Og jeg havde jo lagt ud af de penge, sagfører-konen havde efterladt. Nu var jeg jo lige pludselig ved muffen, så jeg sørgede for at de andre fik deres. Så jeg går ind og siger til ham: Sådan og sådan, nu har vi haft de her mennesker med ud at sejle.. "Ja, hvordan er det gået?" Jo, det var da gået godt, og de var i Sverige, så han kunne være ganske rolig! Men så var der jo noget med nogle skillinger?" Ja, jeg skal også nok betale, men hvor meget er det?" Og jeg sagde frækt: 1000 kroner pr snude. Altså en 3-4000 kroner, jeg husker ikke beløbet. Men i hvert fald: han betalte og jeg fik dem og der var ikke spor af, at han rystede på hånden, da han betalte dem. Så var det også i orden - han var i grunden en fin mand at snakke med. Men lad os lige vende tilbage til tiden før razziaen, og tage et par episoder med til belysning af situationen.

ADGANG FORBUDT FOR NYSGERRIGE

Det var jo efterhånden blevet almindeligt kendt, hvad der foregik, så det blev sådan en slags folkeforlystelse at gå en tur ned på havnen. Det var jo oveni købet også på den tid, hvor sildefiskeriet foregik, så der var også af den grund mange mennesker på havnen. Men der gik altså også en forfærdelig masse mennesker der af nysgerrighed. Jeg kan blandt andet huske, at M. O. Jensen og hans kone var dernede - og så gik der pludselig panik i en af fiskerne, så han foer hen til M. O. Jensen og skældte ham hæder og ære fra: De rendte der, de skulle kraftedeme skruppe hjem, de havde sgu ikke noget dernede at gøre! Han var meget, sådan: opfarende! Og da han så har brokket sig til dem, så render han på mig og siger: Skrup ad helvede til med dig, din idiot, hvad render du her efter? "Hold kæft, det samme som du gør!" svarede jeg. Ja, det var sådan en episode midt i alt det her.

EN ENGLÆNDER ??

Så kommer der én og siger: "Ved du hvad, der render en englænder derovre sammen med hende kællingen, du kan se derhenne!" "Hvem siger det er en englænder?" "Jo, hende kællingen påstår, at det er en englænder. Han er skvattet ned med en flyver! - Hvordan er det, du véd noget om flyvere, ikke? Kan du ikke spørge dem?" Jo, det kunne jeg da godt. Men hvordan skulle jeg nu klare det, man var jo i vildrede. Nå, men der var jo ikke andet for end at tage dem med hjem. Så jeg gik hen til ham og sagde: "Dav med dig, Terry! Kom med hjem til mig!" Og så tog jeg dem under armene og så gik vi hjem til os. For dette her var jo straks noget lidt mere kriminelt, man måtte snakke lidt med

dem, ikke? Men han talte kun tysk, og hende kællingen der, hun oversatte. Hun påstod, at han var fra Antwerpen og derfor kunne han ikke tale ordentligt engelsk.

Ja, så var tvivlen der jo allerede, så jeg siger til mig selv: Hvordan klarer jeg mig ud af dette her? Så spurgte jeg, igennem hende, hvor han var faldet ned? Han fortalte, at det var ved Charlottenlund - og det vidste jeg, var lodret løgn. Så ville jeg have maskintypen at vide? Jo, det var en Spitfire, dem kendte alle mennesker jo. Og en Spitfire, den havde på det tidspunkt kun en rækkevidde på 400 km. Altså også: lodret løgn. Så siger jeg til mig selv: hvad fanden gør jeg nu??

NYTTIG KONTAKT TIL HAUBIRK

Nu havde jeg allerede tidligere fået forbindelse med Haubirk fra Fyr-og Vagervæsenet. Der var nemlig sket det, at Anderssons søn, Anders, skolelæreren, en dag kom op til mig og spurgte, om jeg ikke kunne være med nede på Kirkevejen i morgen aften. Jo, hvorfor det? "Jo, siger han, der kommer en eller anden stor person, der skal over ved Dragør. Og du skal altså bare se, om der kommer tysker-biler, Gestapo-vogne, for så skal du rende ned ad Kongevejen og ned på hjørnet ved havnen - Der står jeg, så kan du sige det til mig". "Ja, det kan jeg da godt, men hvad er det der foregår?" "Jo, forstår du, det er Haubirk der er med i det der". Man skulle jo helst vide så lidt som muligt. Nå, men der skete ikke noget, og han kom op til mig oppe ved kirken og siger: "Det er i orden" og så gik vi hjem og snakkede ikke mere om det.

VAR DET NIELS BOHR ?

Senere har jeg fået fornemmelsen af, at det må have været Niels Bohr - det er i hvert tilfælde den dag, da Niels Bohr kom over. Men jeg har aldrig fået det bekræftet, jeg har aldrig fået det at vide. Men sådan var det jo med så mange ting: det skulle helst gå så stille som muligt. Men min fornemmelse var altså, at personen var Niels Bohr. Det var Fyr-og Vagervæsenet, der var i aktion, og det var Otto Andersen, der var ansvarlig. Og Otto Andersen, han gjorde jo ikke noget forkert, han har fået en ordre indefra, ganske givet, for ellers så sejlede han bestemt ikke! Og så var det Ejner Tønnesen, og jeg har fornemmelsen af, at Gert Steffensen også var med (altså: Gerhardt - men vi kaldte ham for Gert. Han var jo også en Lundqvist). Det er i hvert fald givet, at Niels Bohr kom over herfra, og jeg mener selv, at det var den dag - men jeg tør altså ikke sværge på det!

Jeg ved i øvrigt ikke noget om, hvad Haubirk var involveret i, det var vist Studenternes Efterretningsvæsen, han arbejdede i - men det kan hans bror muligvis fortælle noget om, hvis man fik fat i ham. Men i foråret 44, mens jeg var i Sverige, læste jeg et illegalt blad, som vi havde fået derover ved et tilfælde. Og der stod, at Ejgild Haubirk var blevet skudt ned i den indre by. De havde været på jagt efter ham, og en stikker, der sidder inde på et værtshus, genkender ham og ruser ud og skyder ham i ryggen. Han døde i rendestenen. Den historie blev senere korrigeret: Ude på Triangelen var der et værtshus, hvor frihedskæmperne mødtes. En dag sad Brøndum derude, og da han ser Haubirk træde ind af døren, så rejser han sig op og trækker pistolen. Da Haubirk ser det, sparker han til pistolen, så den ryger ud af hånden på Brøndum. Og så styrter han ud af døren. Men Brøndum styrter hen og får fat i revolveren, og når at skyde Haubirk ude på fortovet. Det skulle altså være historien om Haubirk.

HØJRØSTET AFHØRING

Men tilbage til min historie om den "nedstyrtede englænder". Jeg var som sagt kommet i forbindelse med Ejgild Haubirk, så nu drønedes jeg ud til ham og sagde: "Du, Eigild, jeg er i klemme, for jeg har en stodder derhjemme og jeg tror, han er tysker. Kan du ikke tage og forhøre ham, han påstår, han er englænder?" Jo, det ville han da gerne. Og han tog denne her Fyr- og Vagervæsen-kasket på, han havde, og så kom han drønende herop. Og han kommer ind i stuen og ser meget bøs ud! Det gjorde han jo, han var et rigtigt mandfolk! Og så råber han: "Hvad foregår her?" Og tyskeren, han satte sig helt ned i stolen. Så blev vi smidt ud, også hende pigebarnet (hun var dansker), og så begyndte han at snakke tysk med tyskeren. Der gik nok en halv times tid, jeg hørte at han var både højrøstet og slog i bordet. Og så lidt efter kommer han ud og siger: det er i orden, han er englænder, han skal bare til Sverige; altså mens hende pigebarnet hører på det, ikke?

Bagefter trækker han mig til side og siger, at det er en tysk desertør, som stammer inde fra et skib, der lå inde i Frihavnen, det var et tysk skoleskib, "Prinz et-eller-andet". Der havde han været ombord, og så havde han truffet hende feltmadrassen og var kravlet i seng til hende ude på Nørrebro. Der havde han så boet i 14 dage og nu skulle han altså skydes som desertør, når han kom tilbage. Så han var altså på'en ad helvede til. Men Haubirk havde altså fundet ud af, at han kendte ikke noget til England eller noget som helst derovre. Men der var lige en ting, sagde han og så ragede han i lommen og siger: "Kan du bruge sådan én?" Så stak han mig en pistol. Nej, det var sgu ikke mig! "Jo, du er kraftedeme nødt til det, for hvis manden prøver at stikke af, så skal du skyde ham, for så er det dig eller ham, det gælder!" Og så fik jeg dettehersens i lommen og gik med den hele aftenen - og jeg kunne ikke have ramt en ladeport!

Men i alle fald, så fik vi da både ham og hende af sted den næste dag. Det var Carl Frisk, der sejlede dem, og jeg siger til Carl Frisk: "Ham må du altså sørge for, at han kommer ordentligt i land derovre. Sig til politiet, at han er tysker!" For det svenske politi stod jo og tog imod dem derovre. Men han skulle jo ikke lave nogen skade, vel? Og da Carl så kom tilbage fra Sverige, så var vi nede at tage imod ham. Og ham, tyskeren, han havde jo ikke haft noget tøj på, så han havde fået en sweater af min, en lilla én, ræddelig ad helvede til. Da de så kom hjem, så havde Frisken den sweater på! Så siger jeg: "Hold kæft, har du dronet ham??" "Ah hold op" siger han - "Jamen det er da min sweater! "Jamen så tag den da, jeg frøs sgu!" Da havde tyskeren smidt sweateren, da han gik i land ovre i Sverige, for da skulle han jo være pæn mand igen. Men jeg fik altså min sweater tilbage - og politiet tog sig af ham derovre.

JOHN BLIVER TAGET I GILLELEJE

Men da nu razziaen havde været i Dragør, så har Sjoen nogle mennesker, der skal afsted. Og vi kan jo ikke hjælpe hende længere. Så hvad gør vi nu? Jeg lovede at prøve, om vi ikke kan få en kontakt oppe i Nordsjælland. Og så sendte vi John op til Gilleleje, og så bliver han hugget oppe i kirken sammen med alle jøderne. Men vi havde jo fået at vide af Kystpolitiet her i Dragør, at hvis der skulle ske noget: så tilstå et eller andet, så kommer I til dansk politi.

Det gør John så også. Han var nu rendt på en anden ung mand deroppe, som vi ikke kendte, men de to havde holdt sammen, var blevet arresteret sammen og kommet til forhør efter hinanden. Det er tyskerne, der arresterer dem, og de kommer til Horserød-lejren, hvor de bliver afhørt. Og der bliver alle de her jøder også interneret samtidig. Og der tilstår John jo altså et eller andet, indbrud tror jeg det var, og jeg tror på rådhuset i Dragør! Og så siger han: "Og ham, der sidder der, han er altså min medhjælper".

Så John tilstår altså til Gestapo, som afhører dem med danske tolke. Og de ringer på telefonen med det samme til det danske politi, at de har nogle, der sidder her. Så bliver de transporteret ind til Politigården, og derinde kommer de ind i et forhørslokale, og han lukker døren og siger: "Nå, lad os så høre, hvad I har lavet?" Joh, de har brækket ind nede i Dragør rådhus. "Det har vi sgu aldrig hørt om", siger han, nærmest ved at dø af grin. Nå, men de skulle have en tår kaffe og en smøg, og så sidder de og afgiver forklaring på, hvad der er sket oppe i Gilleleje, for det var de interesseret i. Og så sagde de: "Nå, jamen så kører I bare hjem. Og så bliver I hjemme, indtil I får en advarsel fra os. Hvis tyskerne begynder at interessere sig for Jer, så skal I afsted. At I véd det!"

Nå, da de kommer her hjem, så siger folk: "Vi er ikke glade for at have ham John og den unge mand rendende rundt på gaderne og slå skank og alt detteher!" Rygterne gik jo ad helvede til over hele byen. Så vi eksporterede dem ud på Sydstranden til min søster Ella og Rudolf. Så de gik derude i en 8-dages tid - og tog selvfølgelig til byen og ... havde det selvfølgelig nok ret hyggeligt. John var arbejdsløs på det tidspunkt og fik ingen understøttelse, så han skulle ikke gå til kontrol heller. Men så en skønne dag, så kommer de ovre fra Den hvide Skole, der havde kystpolitiet jo vagtlokale. Og så spørger de: "John og den unge mand, hvor er de henne? For tyskerne har spurgt efter dem, og I risikerer, at de kommer og skal have fat i dem i løbet af nogle få dage."

Nu er den jo gal, nu brænder den! Og da vi ikke har fået nogen forbindelser i gang i Dragør endnu, på det tidspunkt, så tog jeg ind til Studenternes Efterretningsvæsen, de havde en linje, der gik fra Kalkbrænderi-havnen og til selve Malmø. Der havde jeg været ude engang og havde truffet en fisker - jeg husker ikke, hvad han hed, måske Erling Hansen? Ham og hans far, de må have fisket sammen. Faderen var en mand på min fars alder, og sønnen lidt yngre end jeg var. Ham drønedede jeg ud og fik kontakt med, og næste formiddag, midt på lyse formiddagen, så afleverede jeg dem og sagde farvel og tak! Og derefter tog fiskeren sig af dem, det var temmeligt åbenlyst derude, efter hvad jeg sådan kan finde ud af. Der var ganske vist politi ved udsejlingen, men de har nok været averteret på det tidspunkt. Og der var det nemlig også, at den dér store galease, der var i Dragør under razziaen, den mener jeg også gik fra Nordhavnen for Studenternes Efterretningsvæsen. Så det var en, der ligesom arbejdede sammen med dem. Men om det er rigtigt, det tør jeg ikke sværge på. Men John og hans kammarat, de kom altså godt afsted.

LIDT MERE OM SJOEN

Jeg har endnu ikke fået fortalt lidt om "Sjoen", altså Kjeld Meyers barnepige Johanne Christensen. Hun var jo ikke selv jøde, men var nær veninde med Kjeld Meyers mor - fra dengang, hun som sygeplejerske havde bjerget den nyfødte Kjeld i land på fødeklinikken. Det var på den måde, at hun var kommet ind i alle de jødefamilier og havde fået alle de jødekontakter. Og vi bevarede kontakten også efter razziaen i Dragør.

Kort tid efter den 4.oktober - razziaen blev jo ligesom min faste målestok i det hele - så ringer Sjoen igen til mig og siger, at nu er der altså - hvad skal vi sige: tre personer, der skal afsted. Og jeg rejser derind og skal have fat i de her mennesker og have dem ekspederet. Så først opsøger jeg en Kastrup-fisker og spørger ham, om han eventuelt kunne sende dem over. Det var "Blomstervasen", Kurt Niensens far, han boede nede på Skøjtevej vistnok, lige ved siden af stationen.

KASTRUP-KONTAKT

Der var jo en temmelig stor transport fra Kastrup dengang. Og da man ikke kender fiskerne dér direkte, så er det ligesom lidt svært ved at finde kontakter. Men ham dér "Blomstervasen" havde

man da hørt om, så jeg gik direkte ud og sagde til ham: "Jeg har nogle mennesker, der skal afsted, kan du sejle med dem?" Joh, det er da helt i orden, siger han, vi tager dem i aften. Vi skulle være derude ved syv-tiden, for der skal være naturligt, vi skal ud at fiske.

Så jeg tog til byen, ud til Sjoen, og træffer de her mennesker og hilser på dem og siger, at de skal holde sig klar ved 5-6-tiden. Så vil jeg komme derud og hente dem. De her mennesker, de er meget nervøse og taler om mange forskellige ruter og sådan. Men vi var altså enige om, at jeg skulle komme og hente dem, så skulle vi tage en taxa direkte til Kastrup. Det brød jeg mig ellers ikke om, taxa var altid farligt.

Da så klokken bliver så mange, så tager jeg afsted fra Dragør, på trampe-cykel selvfølgelig, det gjorde vi jo altid - det skulle jo være vores daglige liv, vi kørte. Jeg smider så cyklen inde ved Sundby og tager ind til Sjoen. Og da jeg kommer derind, siger hun: "Ved du hvad, de er kommet over oppe ved Vedbæk, vi fik lige pludselig en kontakt fra Vedbæk, og så sendte vi dem derop. For vi var lidt nervøse for Dragør og det derude, fordi der lige har været razzia". Jamen det var da i orden, men så måtte jeg jo hjem og fortælle fiskeren, at han ikke skal sejle for os.

BÅLET PÅ KLØVERMARKEN

Så jeg sprang ned på gaden - eller: jeg gik stille og roligt ned og hyrede en taxa, jeg havde jo penge på lommen fra sagfører-damen, så jeg var rå-flot! Men da vi så kommer til Kløvermarksvej, så er der en forfærdelig redelighed. De har sat ild på den store hangar, der var på Kløvermarken. Og den stod i lys lue - det lyste op over hele Christianshavn og hele Amager. Det var et kæmpebål, og der var titusindvis af mennesker, der var inde i området.

Men vi kom altså igennem ned til Kastrup Strandvej og kører indefter. Nu havde man fået en fornemmelse af, at der foregik noget rundt omkring. Vi kommer så til Kastrup, svinger op ad alleen og ind på banegårds-pladsen. Så står der tre mand og spærrer hele vejen og lyser med lygter på os.

SÅ ER DER RAZZIA I KASTRUP

Taxa-chaufføren siger: "Hold kæft, der er razzia!" - og så kom der en tysker, tror jeg nok, han var helt mørkt påklædt. Han lyser med lygte for at se mit ansigt, og bagefter chaufførens. Bagefter gik han hen bagi, og lyste ind. Så råbte jeg ud af bilen: "Hvad fanden foregår her?" - men han svarede ikke.. så jeg siger: "Du kan da vel for fanden svare, ikke? Hvad er det I laver? Hvad render I og leder efter?" - jeg var jo dum som en okse!! Men derpå siger tyskeren: "Heraus!!" og jeg spørger: "Hvad fanden, er I tyskere? Har I lavet razzia??"

Nå, så siger jeg til taxa-chaufføren: "Ved du hvad, du kan ligeså godt køre, for nu går jeg sgu ned på Havnecafeen!" - ligesom om jeg skulle på værtshus. Så jeg betalte, og han kørte ad Skøjtevej. Tyskerne gik over imod stationsbygningen - og jeg gik hen imod fiskeren.. Det var nu nok en fejl, men de interesserede sig jo ikke for mig, nu hvor de ikke havde fundet jøder i taxaen. Længere henne ad vejen var der kulsort mørke, så jeg gik lige lodret hen til fiskeren og sagde til ham: "Hvad fanden, der er jo razzia??" "Ja, det véd jeg godt, og jeg var også skide bange for, at I skulle komme med nogen!" "Nå, men de kommer altså ikke, de er kommet over oppe ved Vedbæk, så nu skrider jeg igen!"

Og det var så den eneste gang, jeg havde kontakt med nogen af fiskerne i Kastrup. Men senere fik jeg at vide, at sådan en som Hjarnø Knudsen på Saltholm, han havde en rute, som de kørte med Saltholmsbåden. Så tog han grejerne tværs over øen til en båd, han havde liggende på den anden side af Holmen, og den sejlede han så til Malmø. Det gik stille og fredeligt, der var aldrig en eneste, der kunne drømme om, at de ville lave sådan noget! Det kunne tyskerne ikke hitte ud af. Jo, Hjarnø Knudsen var meget engageret - og så var det jo for øvrigt også ham, der sejlede mig til Hellerup havn den 10. maj - men det er en helt anden historie.

Nå, men tilbage til Sjoen. Hun ringer en dag til mig og siger, at der er en mor og en datter - de skal meget gerne over! Og der stod jeg så med håret ned ad nakken. Men jeg havde da fået at vide, at Torben Erichsen i Socialdemokratisk Forening, han kunne muligvis hjælpe mig med en kontakt. For der var jo stadigvæk ikke noget at gøre i Dragør - der var der ingen, der nu turde gøre noget.

PÅ BESØG I S. E. HOVEDKVARTER

Jeg fik så fat i Torben Erichsen, som siger, at han har en kontakt inde i Torvegade i "Studenternes". Så vi tog sporvognen og kom ind til Torvegade nr. 1. Jeg kan huske det som i går. Oppe på første sal ringer han på og siger: "Det er Torben Erichsen - og det er en ven fra Dragør, vi ville gerne tale med Jer!" Nå, men det var da i orden, vi kom ind - og da vi kommer ind, så sidder der nogle meget arbejdsivrige studenter ved fire skriveborde og læser og har stabler af bøger. Nå, så siger ham der hentedede os: "Det er Torben Erichsen, han er god nok!" - og så var der sgu ingen, der havde travlt, så skulle de høre, hvad vi havde på hjertet.

Så viste det sig jo, at det var en hel central, vi var drysset ned i. Og da vi forelagde dem, hvad vi havde på hjertet, så blev vi enige om, at vi skulle tage ud til "dr. Møller" i Rosenvængets Sidealle. Han var også student på det tidspunkt, og det var ham, der havde kontakterne. Og vi mosede ud på Rosenvængets Sidealle - jeg har aldrig glemt den gade siden. Og derinde var der en lang have op til huset, hvor han boede. Og han var også meget, sådan: afmålt, til at begynde med - men senere var der ikke noget i vejen! Han siger: "Det passer udmærket i morgen kl. 3, så skal der sejle en transport fra Nordhavnen. Der kan I få de to damer med. Men lad nu være med at komme i taxa!" (Det var det første, han sagde.) Ja, det skulle vi nok klare, vi går til fods!

Og så måtte jeg ind til Sjoen igen og sige, at den var god nok, vi havde en kontakt i Nordhavnen og vi skulle prøve at få dem over derude.

NORDHAVNS-MOLEN

Vi aftalte møde ved S-togs-stationen Nordhavn, og der var damerne da også til tiden. Jeg gik hen til dem og sagde mit navn, og så var de helt klar over, hvem jeg var. Og jeg fortæller dem, at vi skal gå til fods ud ad den lange vej til Nordhavns-molen. Og der var der bare en lille ubehagelighed, som vi ikke havde taget højde for: Midt på molen havde tyskerne en kutter-base med patruljefartøjer. Og der var sat et stort hegn omkring, hvor man kørte ind fra vejen, ind på pladsen. Og jeg anede ikke ret meget om, hvad der egentlig foregik der.

Vi begyndte at gå ud ad vejen. Men inden længe siger moderen: "Ham, cyklisten der, nu er det anden gang, at han vender rundt - kender du ham?" "Nej, jeg kender ham ikke" siger jeg, "men det er i orden!" Og da han så kommer op på siden af os igen, går jeg ud foran ham og tager fat i cyklestyret og siger: "Hvad render du her efter?" "Ja" siger han "jeg kan jo godt se, hvad der foregår, og jeg ville jo gerne være til hjælp, hvis jeg kan!" "Jo, den måde du kan være til hjælp på,

det er ved at holde dig langt væk fra os! Du kan køre ned for enden af vejen, og hvis der så kommer noget, så kan du komme spurtende op til os og sige til. Det er den eneste måde, du kan hjælpe os på! Og det skal du have mange tak for!" Så skred han rundt og kørte derned, hvor jeg havde sagt.

Men så var der en anden ubehagelighed: Foran os gik tre tyske officerer og slog skank. De gik sådan og slentrede, meget langsomt. Og dem skulle vi altså udenom med den hastighed, vi havde på. Så jeg siger til de her to: "Tag det roligt, det er ikke dém, I skal være bange for, de gør faneme ikke noget!" Jamen, hun turde altså ikke..."De kan se, jeg er jødisk" siger moderen - datteren var ikke så udpræget. "Jamen, der sker da ikke noget, gå bare ganske almindeligt - vi kan da gå over på det andet fortov.." "Ja, lad os det, lad os det! Jeg tør ikke gå udenom dem!" siger hun. Nå, jamen det var da også lige meget, vi skal nok klare det.

Ovre på den anden side af vejen gik der en mand og gjorde rent udenfor et lille gult hus, en kontorbygning ved en kulplads eller sådan noget. Han stod og skrubbede trappestenen udenfor, og jeg gik hen og sagde til ham: "Du, må vi ikke være indenfor hos dig et øjeblik?" Så kiggede han lige på os og sagde: "Værsgo, træd ind!" Og så gik vi altså derind for, som jeg sagde til ham: "Du kan godt se, det er ikke ret sjovt at skulle gå forbi dem dér" "Nej, det kan jeg godt se, men I kan blive her lige så længe, I vil, jeg skal have gjort rent i hele huset". Så han fortsatte med at skrubbe, han var sgu ikke nysgerrig. Og da tyskerne så var svinget ind på basen, og banen var fri, så gik vi bare på det modsatte fortov ind imod fiskerlejerne, der lå til venstre dengang.

Vi kommer så ud til fiskerhytten som aftalt, hvor en far og søn ventede på os. Jeg tror, de hed Nielsen, den ene vist: Eivind. Det var to ganske stilfærdige, rolige mennesker, som man kunne tale med. Og de siger: "Ja, det er meget godt, at I kommer så tidligt, men vi sejler ikke før det bliver mørkt." Og vi havde jo fået besked på: klokken 3. Det bliver da en lang ventetid. "Jamen I kan da gå ind i skuret, i redskabsskuret, der er da så I kan lave en tår kaffe" - og så lavede de kaffe og gik ellers og passede deres daglige dont, som enhver anden dag.

Imens gik jeg jo rundt og kiggede på alle lokaliteterne i området. Jeg var nede at kigge på tyskernes base og sad og tænkte på, hvordan man muligvis kunne sabotere de dér skibe. Der var lige pludseligt mange planer, men heldigvis kom de jo ikke til udførelse.

I mørkningen kom så Studenternes Efterretningsvæsen med en hel masse jøder, så der efterhånden var 20-25 jøder samlet. Lige forbi tyskerne!

EN FRISK PIGE OG 25 JØDER

Der var en vældig frisk studine med, jeg ved ikke hvad hun hed eller hvem hun var, men jeg sagde til hende: "Du, vi har rendt rundt her hele eftermiddagen, vi er meget sultne" - og hvad man nu sådan kan beklage sig over. "Nå ja, det var også synd, at I kom for tidligt, men aftalen var faktisk, at I skulle have sejlet kl. 3. Men det er altså blevet lavet om, så nu skal I sejle, når det bliver mørkt". Og så gik vi ellers og småsludrede.

Lige pludseligt kommer der 3 militærkøretøjer - ja man kunne jo ikke se forskel på militærvogne og gestapovogne - ud ad vejen, ikke! Og for mit vedkommende, så slog jeg seks kolbøtter og så ned igen for at komme hen og advare. Og rendte selvfølgelig lige i maven på hende studinen der, og jeg siger: "Så, nu er der Gestapo på vej !" "Hoov-hoov" siger hun "vent nu lidt, lad os lige se!" Hun gik op på vejen - og kommer tilbage og siger: "Nej, de kørte ind på militærbasen derhenne!" Hun var

sgu kold og rolig, det var jeg faneme ikke! Men det var jo også ukendt område for mig at være i. Men jeg fik vel nok spænding for alle pengene!

Da det så blev mørkt, læssede vi alle de her mennesker ombord med al deres pikpak. De to, jeg havde med, de havde ikke noget, de kom ligesom de gik og stod, havde bare en lille håndtaske med hver. Men de kom om bord i skibet, og de kom til Sverige, så hele den historie, den gik bare! Men jeg lærte nogen om, hvad der eksisterede på de forskellige pladser.

Jeg havde endnu en transport fra Nordhavnen. Det var en frimærkehandler fra Fiolstræde - jeg husker ikke navnet. Men dengang jeg var begyndt at arbejde igen på "Plydsfabrikken", så kom garnforvalteren, Vilhelm, og stod og stppede udenfor. Om jeg kunne hjælpe nogle mennesker til Sverige? Jeg sagde selvfølgelig, at det kunne jeg da sagtens. Men jeg skal have at vide, hvor de mennesker befinder sig, og hvornår jeg kan få dem afsted. Så fortalte han, at de var oppe på Højdevangens kirkes præstegård, hvor præsten havde haft dem hos sig et langt stykke tid. Men han ville gerne have dem til Sverige. Så jeg gik ud til fiskerne i Nordhavnen og aftalte turen, og bagefter hentede jeg dem hos præsten. De blev transporteret med sporvogn ud til Nordhavnen, der tog vi altså også de offentlige transportmidler til hjælp, og der var ingen, der generede dem eller os. Så de kom godt afsted.

Som tidligere nævnt brugte vi også denne forbindelse, da min broder John og hans kammerat skulle over. Men det er nok også det sidste, jeg husker om kontakter til Nordhavnen.

EN FLYGTET SABOTØR

Men så en dag ringer Sjoen til Marchen. Og jeg farer selvfølgelig pligtskyldigst til telefonen. Og hun siger "Ved du hvad, Poul, jeg er oppe i noget meget ubehageligt, kan du ikke komme herud?" Jo, det kunne jeg da godt, så jeg drøede ud til hende, hun boede ude på sygeplejerskernes bolig i Fensmarksgade, havde værelse 105, tror jeg nok. Men jeg er ikke sikker på det. Da jeg kommer ind på værelset derinde, siger hun: "Ved du hvad, jeg har haft en meget ubehagelig oplevelse. Det er en ganske ung mand, som ikke vil ud med, hvor han har fået mit navn fra. Men han er blevet mishandlet af tyskerne, han har været sabotør, og nu skål han altså til Sverige. Men for Guds skyld: han skal af sted meget hurtigt!" "Det skal jeg nok prøve på. Du kan sige til ham, at han skal møde mig på Dragør Station i morgen eftermiddag kl.4, der er jeg med samme tog fra Kastrup". Dengang var jeg begyndt at gå på arbejde igen.

Næste dag kl. 4, da jeg stod af toget, gik jeg ud på perronen og stod og skævede. Man var jo ikke alt for sikre på noget. Men så var der en ung mand, der stod oppe ved pakhuset længst oppe på stationen. Og dér passede signalementet, jeg havde fået: han skulle være i islandsk trøje og have begyndende skæg. Dengang dækkede sabotørerne sig altid under et skæg, men hans var kun begyndende, sådan langskægget, ikke. Men jeg gik hen til ham og sagde: mit navn er Poul Olsen. "Nå, så er det dig, jeg skal have fat i" sagde han. "Jamen, så går vi, du følger bare med her. ikke?" Og mens vi så gik ned gennem stationen, forbi anlægget og hjem til Nyby - det var den mest fredelige vej - så siger jeg til ham; "Hvordan har du det med betaling, kan du betale for det?" "Nej, jeg ejer ikke en krone!" "Nå, det er også ligemeget, du kommer af sted alligevel. Men hvor meget haster det, er der nogen efter dig, er du efterlyst?" "Ja, efterlyst det er jeg, men jeg mener selv, jeg har dækket mine spor, så der er ingen, der kan finde mig. Jeg er hele tiden på spænd for, om der er nogen efter os. Men der har ikke været nogen på denne her tur!"

Så kommer vi hjem og går ind i gården og skal til at gå ind af døren. Og så siger han: "Nu vil jeg ikke med længere!" "Jamen hvad er der dog i vejen?" "Nej" siger han "jeg kan sige dig, at jeg er kommet herud for at finde ud af, om der er noget solidt i det med den rute med Sjoen. For jeg tør ikke stole på nogen mennesker. Og jeg tør heller ikke stole på dig. Men nu tager du mig med hjem, og efter den samtale, vi har haft, så kan jeg godt regne ud, at det er en sikker rute, du har, og at jeg kan komme over den vej!" "Ja, det er da helt i orden" siger jeg "du stoler ikke på mig, men jeg stoler fandeme heller ikke på dig! Hvordan skal jeg kunne det??" "Nej, det kan jeg da godt se!" siger han - og så stak han sine hænder frem. Og så sagde jeg: Nå, men så kan jeg godt se det!" så var der slet ikke mere at snakke om, "men sagen er den, jeg har noget jeg skal have ordnet i aften. Men i morgen, når klokken er 4, kan vi mødes på samme sted som i dag, og så er jeg der." "Ja, men så skal jeg altså også over samme dag, jeg tør ikke vente et døgn til!"

Nå, jamen det var så helt i orden, så jeg gik ned og kontaktede Karl Frisk - han var altid frisk! - og siger til ham: "Du, ved du hvad, der er en mand, der skal over her. Men det skal helst være billigt, det kan du nok se, jeg har jo ikke mange kroner!" "Nå, men hvad vil du da give?" "Du kan få 500 kroner" - jeg havde jo ganske vist flere skillinger, men det var altså i orden, han tog ham over for 500 kr. Og det skulle så være i morgen aften.

Næste dag kom han da også. Det var blevet tåge, og han kom hjem og sad hos os et par timer. Da klokken så var en seks-halvsyv, så gik vi ned på havnen, klatrede over plankeværket og gik om bord i båden. Det var midt i eller i slutningen af november, kort tid før jeg selv stak af. Men Frisken var altså oppe på tæerne, og næste dag kom han og sagde mange tak fra manden.

For at runde denne historie af kan jeg fortælle, at da jeg er stukket af til Sverige og har været på isoleringslejr i Sunhultsbrunn, hvor 60-70 danskere boede - så blev jeg sendt til Stockholm, hvor arbejdsformidlingen havde skaffet arbejde. Og når man fik arbejde i Stockholm, så hjalp Flygtningehjælpen med etableringen. Vi fik seng, bord, 3-4 stole, kasseroller og spritapparat, så man kunne klare sig. Og det skulle man altså op på Flygtningehjælpen og have. Så der sidder jeg så sammen med min kone og dreng. Så kommer der en ung mand, og lige idet han ser mig, stopper han op og glør på mig og siger: "Hedder du Poul?" Jo, det gør jeg da. "Kan du ikke huske mig?" "Nej, det kan jeg altså ikke" "Jamen det var da dig, der sendte mig til Sverige!" "Ja, det kan jeg nu ikke huske!" Og så stak han næverne frem igen - "Hold kæft, var det dig? Du kom godt fra'ed a'?" "Ja ja, jeg er i gang heroppe, jeg har det mægtigt godt ...osv osv...Men nu skal jeg faneme gå ind og sige, at det er dig!" Og så gik han ind og sagde noget til dem derinde - og da jeg kom derind, så tog de meget hjerteligt imod mig. Men ellers fik jeg vist ikke mere ud af det: jeg fik min seng og mit bord. Men det var da et skægt tilfælde, at han lige kom ud af døren.

FREDELIG FÆRGETRAFIK

Men der kom jo også mange ganske almindelige mennesker over, som ikke havde noget særligt på samvittigheden. Jeg har haft to læger, for eksempel. De havde ikke selv bedrevet noget særligt, men der var jo en del clearingmord på læger i 1943. Så de her to har åbenbart følt sig truet. Den ene sejlede Frisken over, den anden husker jeg ikke nærmere om. Der var også en kunstmaler og hans kæreste, der var kludeklipper. De blev sendt herud af min onkel i Kastrup, men de havde vist ikke bedrevet noget - men i Danmark kunne en kunstner ikke leve af det, han malede, dengang. Men, siger han: I Sverige er de helt tossede med "tavler" som de kalder det. Så han skulle over for at tjene penge - og så røg han jo med i farten. Der var da ofte plads tilovers, da jødetransporterne ebbede ud. Så når man sendte en båd afsted, så gjorde det da ikke noget om der var 3 eller 4, det var

jo bare en tur - og de betalte jo for sig, ikke? Så fik fiskeren så mange flere penge - det tog vi da ikke så højtideligt, når det først kom dertil!

Jeg havde også en anden episode. Det var skuespiller ved Det Kongelige Teater Halberstadt og hans kone, dem havde jeg også med. De var alene, de var ældre mennesker. De kom selv herud og gik ind til min kone og hilste fra Sjoen, eller hvordan det nu var. Derudover snakkede de ikke sammen, men da der netop er en båd, der skal sejle, og jeg ikke er hjemme, så følger min kone dem ned på havnen - jeg ved ikke til hvem, men de blev da i hvert fald sendt afsted. Da jeg så kommer hjem, siger hun: "Ham skuespilleren, han har været her!" Nåh, siger jeg - jeg kunne ikke huske noget om det .."Jamen, hun glemte sin pudderdåse!" Nå, den lagde vi så ned i skuffen og glemte alt om.

Men så efter krigen, da fandt Halberstadt ud af, at han ville skrive noget om flugten til Sverige. Og han havde skrevet en hel masse om, hvad han huskede, men han måtte jo ud til Dragør, for at præcisere, hvor det var foregået. Og der havde han skrevet om en lille stråttækt fiskerhytte i nærheden af stranden. Og den hytte kunne de ikke finde! Så spørger de, om der er nogen, der har hjulpet til med jøderne? "Jo, det er nok ham Poul Olsen oppe i Nyby!" Han kommer herop - og siger: "Her har jeg aldrig været!" Men de gik alligevel ind, kommer ind i stuen, og han siger: "Det her kender jeg ikke noget til, her har jeg aldrig været". Og jeg kunne jo heller ikke huske menneskene, så jeg var ikke rigtig sikker.

PUDDERDÅSEN I FISKERHYTTEN

Så slog det pludseligt ned i mig, at den dér pudderdåse, havde den måske ikke forbindelse med Halberstadt? Så jeg gik hen i skuffen, og så siger jeg: "I kender måske denne her?" - og så lægger jeg pudderdåsen på bordet. Så siger konen: "Den er min!" og så tog hun den, idet hun sagde: "I skal nok få noget erstatning for den - men så er det altså rigtigt, at vi har været her!" Derpå tog hun det, han havde skrevet, og læste det op; og dét kunne jeg så til gengæld ikke kende igen! Men pudderdåsen, den fik de, den var af sølv med guldmonogram på. Og senere fik jeg som erstatning en tin-snusdåse af ham, og vi blev inviteret ind til ham, nu skulle bogen om, så den passede lidt bedre; men vi boede nu stadigvæk i en stråttækt hytte nær ved stranden. Men hvad opfatter folk egentlig i sådan en situation, for dem var oplevelsen jo et rent eventyr. Bogen nåede aldrig at blive udgivet.

TIL LUFTALARM HOS SJOEN

Så var jeg ude hos Sjoen an anden gang i oktober 1943. Dengang var Kjeld Meyer kommet til Lund og var blevet installeret, og skulle studere videre. Men nu mangler han sine bøger. Det var da også en mærkelig opgave at få, ikke? Men det var Sjoen altså ved at organisere, men hun kan ikke selv gå, så hun har ringet til Kjeld Meyers forlovede, som ville komme samme dag. Klokkeren var hen ved midnat, og mens vi sidder der i stuen, så går der en luftalarm. Og hende det skøre kvindemenneske, hun siger: "Det skal vi op og se!" Hun var jo huskendt alle vegne, så hun siger: "Vi skal op i tårnet!". Ude i det ene hjørne af sygeplejerskernes hus var der et rundt tårn med en vindeltrappe, så der foer vi rundt - jeg var bagerst og til sidst klatrede vi op ad en stige og kom op på platformen øverst oppe. Der var jo ingen husvagter, der kunne se os deroppe, så der stod hun oppe og kiggede efter, om der skete noget. For vi skulle jo se det hele, der skulle bare ske noget hele tiden. Nå. men den gang skete der altså intet, der blev blæst af igen og vi klatrede ned.

STUDENTENS EFTERLADTE BAGAGE

Så siger hun: all right, så kører vi ned til Kjeld, til den villa, hvor hans mor boede. Moderen var flyttet, for hun turde ikke være hjemme, men Kjeld havde et værelse i huset, hvor han havde alt sit grej. SÅ vi fløj op på hans værelse og fyldte en kuffert med bøger - han studerede til jurist. Og der blev jeg kraftedeme så sur på ham, for den ene bog, som jeg slog op i, der havde han fandengalemig skrevet i hele marginen! Sikken et svin, sidde og ødelægge de nye bøger, ikke! Og jeg slog den næste op, og den var ligeså overmalet, så jeg siger: "Sikken et møgdyr, han skulle ikke ha' en bog!" Jeg var jo ikke klogere, vel? men vi stablede kufferten fuld, og jeg tog den med til Dragør, og på et tidspunkt fik Frisk den med specielt til Kjeld Meyer. Og den kom da også frem, så postforbindelse havde vi altså også.

TIL FLY-MASSAKRE I KASTRUP LUFTHAVN

Men dengang jeg kørte fra Fensmarksgade efter luftalarmen, så kørte jeg på cykle, som jeg jo plejede - gennem Kastrup by. Jeg har nok været nede omkring "Plydsfabrikken" og sige, hvorfor jeg ikke kom. Da jeg så kom ud til lufthavnen, så kommer der en flyver, som ligesom slingrede og vippede med vingerne. "Det var da sjovt" tænkte jeg, og blev stående for at kigge på, hvad der foregik. Så kom den ind og mavelandede. "Det var da skægt - nåja, den har vel været i luftkamp under alarmen". Lidt efter kommer der så 3 Heinkel 112 jagermaskiner, det er den eneste gang, jeg har set den type. De kommer strygende ind øst-fra og går ind og lander foran administrationsbygningen. Men de havde ikke set, at man havde gravet en drængrøft - de var jo lige begyndt at lave startbanerne. Men drænings-grøfterne lå der altså, og den første maskine slog et kraftspring hen over den, og knækkede lige i førersædet, så den stod ligesom en knækket cigar, ude ved den ene side. Og den anden maskine kørte begge understels-benene ned i udgravningen, rev benene af og gik om på ryggen. Men den sidste stoppede lige før grøften og kom ikke noget til. Og så kørte der jo ellers ambulancer ud!!

Men mens jeg stod der - der gik måske en time, tid var ikke noget for mig på det tidspunkt - altså, før jeg gik derfra, lå der ti havarerede maskiner i Kastrup Lufthavn, mer eller mindre beskadigede. Nogle kom med eet hjul, de haltede ned. Det så ud ad helvede til, som en losseplads. Og ambulancerne kørte! Vi stod jo alligevel så langt væk, at vi ikke rigtigt kunne se, hvad der foregik med de forskellige maskiner. Men senere har jeg fået konstateret, at der havde været et mægtigt sammenstød nede over Østersøen, mellem Flyvende Fæstninger og disseher maskiner. De havde altså været nede for at angribe de Flyvende Fæstninger. Senere talte jeg med John Hansen fra Fyr- og Vagervæsenet, som fortalte, at han stod på dækket af "Løvenørn" og så en Flyvende Fæstning styrte i søen øst for Møns Klint. Jeg tror, at den senere er blevet fisket op. Men sådan kædede tingene sig jo sammen på det tidspunkt.

TO JØDER PÅ LOFTET

Jeg havde også to jøder nede fra Kastruplundsgade. Det var en arbejdskollega - da jeg var kommet tilbage - der gik og vred hænderne og fortalte mig, at hun havde to jøder siddende på loftet. De havde opdaget dem, fordi deres morgenbrød og mælk forsvandt. Det var to ganske unge mennesker, store drenge, som havde siddet der oppe på loftet i otte dage. Der var ingen der havde set eller hørt eller mærket noget til dem. De var kommet til Kastrup, var blevet stoppet af razziaen og var altså flygtet op på det loft. Og turde ikke vise sig for nogen mennesker.

Men min kollega havde altså fundet dem og taget dem med ned i lejligheden og redt op til dem, og havde nu haft dem boende i en otte dages tid. Om jeg ikke kunde hjælpe dem? Men hvordan kunne de komme ud til Dragør?? "Bare op på Amagerbanen!" sagde jeg. Men det turde de altså ikke. "Jo, bare op på Amagerbanen, der sker ikke noget på Amagerbanen! Der er sgu ingen Gestapofolk!" (Og det passede altså på det tidspunkt.) Den næste aften kom de så ud til mig, og i løbet af et par timer havde Frisken tøffet dem afsted, så det var slet ikke noget problem. Så letsindigt foregik det faktisk, ret åbenlyst!

TILBAGE TIL HVERDAGEN

Da der var gået nogen tid, sendte direktør Saerens fra "Plydsfabrikken" bud til mig, fordi der var begyndt at blive snak på fabrikken om, hvad jeg var, og hvor jeg var, og hvad jeg bedrev. Så nu turde han ikke give mig frie tøjler længere. Om jeg ikke ville komme på arbejde. Men hvis jeg havde nogle opgaver, så kunne jeg bare gå, jeg behøvede ikke engang at bede mig fri. Han var en meget fin mand. Hans datter er senere blevet skuespillerinde ved Odense Teater - Såvidt jeg ved, bor han selv i Rom - og er blevet ret gammel. Ja, og garnforvalteren Vilhelm, han blev pensioneret i 1948-49. Jeg traf ham i 1953 engang jeg var hjemme fra Norge. Men han døde kort tid derefter, så han er også ude af billedet.

Vi er efterhånden henne i slutningen af november, og vi gik ligesom og ventede på, at der skulle ske noget. Min kone var hjemmegående på det tidspunkt. Og hende burde jeg for øvrigt have fortalt noget mere om! Vi boede jo som sagt i Nyby, og jeg vil sige, at den kone jeg havde på dét tidspunkt, hun har aldrig nogen sinde blinket med øjnene, ligegyldigt hvad jeg har gjort. Hvad jeg gjorde med jødetransport og den slags hun tog det hele i stiv arm. Jeg kunne komme hjem med en flok mennesker, og hun serverede for dem, hun redte seng, og det er sket at hun også delte seng med 3-4 jøder. Det tog hun fuldstændigt som det kom. Det gjorde hun meget beundringsværdigt. Hun var en meget stor hjælp og en dygtig pige på det tidspunkt. At vi så senere voksede fra hinanden, det er noget andet. Men jeg beundrer hende for den tid og for den blinde tillid, hun havde.

TYSK POLITIBESØG

Nå, hun går i køkkenet og vasker op, og så kommer to civilklædte herrer ind i gården og banker på. Vi havde jo ikke ringeklokke dengang. Hun går ud og lukker op, og den ene præsenterer sig. Han kom fra Det tyske Rigspoliti. Han talte flydende dansk - og den anden sagde ikke et ord. Og så spurgte de - ikke efter John, som ikke var kommet afsted dengang, men efter mig. Og min kone sagde, at hendes mand var på arbejde, så de kunne ikke komme til at tale med ham. Nå, men om jeg ikke ville indfinde mig på Dagmarhus, for de ville gerne have en samtale med mig derinde. Da de så går, så glemmer den ene sin handske og kommer tilbage igen... min kone så jo straks det mystiske ved det, om jeg nu var dukket frem, ikke? Man ved jo aldrig, hvilke tricks, de havde. Men jeg dukkede jo altså ikke frem.

DET STORE DRAMA !

Imidlertid sker der noget andet. Min søster Gudrun kommer tilfældigvis på besøg i Nyby, og min kone siger til hende: "Nu har tyskerne lige spurgt efter Poul, og vi skal gerne have advaret ham - men jeg tør ikke selv køre derned, for hvis de følger efter mig." Men det skulle Gudrun - som er sådan temmelig dramatisk - faneme nok ordne! Hun lånte min kones cykle, gik ud af bagdøren og spænedes til Kastrup, til "Plydsfabrikken". Og der lavede hun en forfærdelig redelighed for mig!! Hun kommer ind af døren og skriger: "De er der! Tyskerne er der!!! Hvor er Poul??" Og da jeg

hører den uro nede i fabrikken, så ser jeg, at det er min søster, der render rundt dernede og fægter med armene. Og så foer jeg jo ned til hende - og hun siger: "Du skal væk! Du skal væk! Tyskerne er der!!" Så fik jeg jo ild bagi og siger: "Hvor ér de henne?" "De er i Dragør !!!" Nå til helvede, tænkte jeg, nu er de med fuld udrykning på vej op ad landevejen for at få fat på mig nede på "Plydsfabrikken", og hun er altså bare nået at stikke i forvejen foran dem! - Hvordan det skulle være foregået, dét ved jeg nu heller ikke rigtigt, nu bagefter. Men i hvert tilfælde: Hun fik sat højt hår på mig!! Så jeg gik fra maskinerne og ud i smedeværkstedet, og da jeg kom derud, så stod hun derude, så at de ikke kunne gå lige ind og tage mig, hvis det skulle være. Nå, så siger jeg til hende: "Fortæl mig nu lige, hvad det er der foregår?". Og så fik jeg en kold og rolig forklaring.

SÅ ER DER AFGANG !

Nede i smedeværkstedet, hvor blandt andre min onkel Georg Brygger arbejdede, der sagde smeden til mig: "Ved du hvad, du er sgu efterhånden en fare for alle andre mennesker. For hvis de går hen og får fat i dig, Så ved vi ikke, hvad det ender med!" - nej, det måtte jeg jo indrømme "Jamen kan du ikke gøre os den tjeneste at rejse til Sverige?" - jo det havde jeg også selv tænkt på - "Men véd du hvad, tag min cykle og køør et sted hen. Fortæl os bare, hvor du køør hen, så skal vi sørge for, at din kone kommer derhen!" "Jamen det er helt i orden, jeg køør ind til min kones mormor og morfar." De boede på Svend Dyhringsvej. Så jeg køørte derind, og de havde telefon, så dér kunne de ringe til mig, hvis de skulle advare mig om et eller andet. Der gik så nogle timer, så kom min kone og drengen. Hun havde pakket en kuffert med det allermest nødvendige.

Så sad vi der nogle timer. Til sidst kom Richard Lauridsen og Ella Jensen, borgmester Jensens søster, og de siger, at vi hellere må flytte ned til dem i Kastrup og blive der, indtil de fik ordnet en transport, "for nu synes vi faktisk ikke, at du skal blive længere her i landet!" De var nemlig også i gang med noget, og den ene ting kunne jo let røbe noget andet. Så de siger som så "Ud med ham, han kan ikke lave mere nu!" Så vi gik vist og ventede i et par dage der hos Ella og Richard Lauridsen, og så kom der en Kastrup-fisker - jeg kan bare huske, at den ene hed Marcussen og var broder til ham, der havde været gift med Anne Margrethe Marcussen. Navnet kan jeg altså ikke huske, med der var altså lidt forbindelse der også!

Fiskerne siger så "All right, i morgen klokken 9 starter vi nede fra Kastrup havn. I skal være der kvart i ni, for vi skal lige snakke med Kystpolitiet". Så vi gik ned på Kalkværkshavnen, lige ved siden af fiskerihavnen, med vores kuffert og vores pjat, og så skulle vi afsted med en lille båd. Den var ikke ret stor, men de havde sådan et halvtag ude i stævnen, hvor vi kunne kravle ind og gemme os. Men Kystpolitiet var blevet advaret, og der kom så to kystbetjente, og den ene af dem skulle være meget, meget morsom og satte geværet på brystet af mig. Og altså være meget, meget dramatisk. Og min knægt på tre år... det var ikke lige, hvad han kunne snuppe! Men dén kystbetjent kunne jeg godt tænke mig at snakke med, så skulle han få et par på snuden!! Men jeg sagde så til betjenten, at dét dér pis, det kunne han godt holde op med, og hvis han ikke vidste, hvem jeg var, så kunne han bare spørge. Så ville folk nok fortælle ham det, og de ville også fortælle, hvorfor jeg stak af til Sverige - og det var kraftedeme for at beskytte kystpolitiet, at jeg stak af, for ellers så fik Gestapo det kraftedeme at vide!!" - nååå, godt ord igen, sagde det der dumme svin... og så kravlede vi ind under halvdækket, og tøffede af. Det var en strålende efterårsmorgen, lidt dis ude over vandet. Og vi var kun kommet et lille stykke udenfor Kastrup havn, så sad vi åbenlyst fremme i båden alle sammen.

I SOL OG MAGSVEJR

Vi sejlede over og rendte langs kysten på Saltholm. Der var der så mange sten, så der kom ingen patruljebåde. Og det blev strålende solskin, mens vi sejlede der. Jeg vil regne med, at hele turen tog et par timer. Da vi kom ud for sydspidsen af Saltholm, kom der en tysk flyver hen over os. Det var en Ju 86, de havde blindflyvningsskole på Kastrup lufthavn. Det vidste jeg jo godt, så da jeg ser den dér, siger jeg: "Der sker ingen ting, de leger blindflyvning." Men fiskerne siger: "Jamen i må hellere kravle væk!" - de var jo ikke kendt med sådan noget. Så vi måtte ind under dækket igen, så længe de var der. Men så gik de jo tilbage til Kastrup igen, og vi sejlede videre over.

Da vi så kommer ind til Limhamn, så er det første, jeg gør, at tage drengen og lange ham op til en svensk soldat på kajen. Og som drengen dog strittede imod! Men svenskeren tog imod ham og talte pænt til ham, og så kravlede konen og jeg op, sagde farvel til fiskerne og blev af det svenske politi ført hen til et havneskur, hvor de tog imod folk. Og da jeg kommer ind i skuret, så råber drengen: "Far, far, tyskeren tog mig!" Han kunne jo ikke se forskel på en svensk og en tysk uniform. Nå, men vi kom ind i skuret sammen med et kvindemenneske og et mandfolk, der samtidig var kommet med en anden båd. Vi var nok en fem-seks stykker i skuret på det tidspunkt.

TIL MALMØ

Så blev der tilkaldt en politibil, og vi blev kørt til Malmø - ind forbi den tyske ambassade med hagekors og alt det dér. Jeg kan tydeligt huske, at betjenten prikkede mig i siden og pegede: Har du set det dér! Vi havnede så i "Gamla Sta'ns Flickskola" og der blev vi installeret. Vi kom til at ligge i papirslagner og papirmadrasser -- men det kan nu godt blive varmt at ligge i.

De politifolk, vi fik at gøre med i Sverige, var gamle, erfarne folk. Det var satte folk at tale med, nogen der vidste, hvad de havde med at gøre og som havde den rigtige indstilling. De spurgte os overhovedet ikke om noget som helst, de var venlige og meget hjælpsomme. Jeg har aldrig mødt nogen uvenlighed fra svenske politifolk. Man hørte jo ligefrem om politifolk, der blev berømte hos flygtningene - der var en i Hälsingborg, han lever den dag i dag, han var aldeles enestående overfor danske flygtninge. Han hjalp også med at organisere ruter - ja det gjorde de da også i Malmø, de havde en hel organisation der, som kunne hjælpe dem.

FORHØR PÅ FLICKSKOLAN

Men vi kommer altså ind på "Flickskolan", hvor jeg kommer i forhør hos politiet.. De vil gerne vide alt om, hvad vi har foretaget os. Men det første, de siger, da jeg kommer derind, er: "Har du også været med til at sprænge Forum i luften?" Så siger jeg: "Nej, det har jeg sgu ikke, du, det vil jeg meget gerne have mig frabedt!" "Nå, dog ikke" sagde han "Nu har der ellers allerede været tyve..." Det var altså en ganske almindelig forklaring derovre, der kom jo som sagt også mennesker, som ikke havde lavet noget særligt.

"VINTERGÅRDEN" VED SUNHULTSBRUNN

Fra Malmø blev vi flyttet op i Småland til "Vintergården" ved Sunhultsbrunn. Det var sådan en "Hälsobrunn", som man kaldte det for dengang. Der kunne man få mudderbade og dampbade og alt sådan noget, men det var mest om sommeren, det blev brugt. Om vinteren dyrkede man skisport, og man havde ældre pensionister boende der. Men desuden havde det været brugt til finske

flygtninge, og da de blev fordelt rundt om i Sverige, så kom danskerne altså til i stedet for. Vi havde det faktisk mægtigt godt - men vi var jo altså nogle utaknemmelige faen'er - og vi levede jo stadigvæk sådan på hel-spænd, efter begivenhederne i Danmark.

Der var et par episoder, som jeg synes, jeg skal fortælle om. Maden deroppe var god nok, efter svenske forhold. Men "Jordskokk-soppa" det er nu ikke lige min livret. Så den hældte vi ud af vinduet. På "Vintergården" var der også en hel del "Øst-jøder", som var kommet til Danmark som flygtninge og derfra videre til Sverige. Blandt dem var der en tjekke, som vi lavede et nummer med: En dag serverede de pludselig abrikosgrød, og det havde vi jo ikke set i hundrede år. Vi måtte tage en portion hver, og vi måtte selv øse op. Så det blev stooore portioner med creme på og så hen at spise dem. Og da der var mere tilbage efter første omgang, så kunne vi tage en gang til - og de der ikke havde fået i første omgang, de skulle jo have først. Så vi gik hen og snuppede en ren tallerken - mens tjekken stadigvæk blev skubbet tilbage, idet vi prikkede ham på skulderen og viste ham vores rene, nye tallerken. Men da han opdagede fidusen, så havde han nær revet hele "Vintergården" ned!

DER KOMMER ALLE SLAGS...

En dag kom en mor ind med tre børn. Vi tog os pænt af hende, som vi jo gjorde af alle andre. Hun blev installeret på annexet, et stykke fra selve "Vintergården". Der boede vi også på det tidspunkt. Hun var dansker og havde selvfølgelig også nerver ligesom os andre. Dem havde vi kraftedeme mange af!! Men så en dag truede hun et af de unge mennesker, som havde været med i illegalt arbejde i København, med at skrive til Danmark, for hun kendte både den og den og den! Og det var tyskere hele banden. Den unge mand bliver selvfølgelig chokeret, for navnene passede temmeligt godt med, hvad han kendte. Så han går hen og siger til de andre: "Sådan og sådan sagde hun til mig, hvad faen er det for noget?" Så gik de ellers i lag med hende, og det viste sig at det var en feltmadras, som havde levet af tyskerne. Nu var hun altså blevet træt af det og stukket af til Sverige med sine tre unger. Da hun nu havde truet os, så forlangte vi, at hun skulle fjernes. Men det skulle vi altså ikke blande os i, for chefen for "Vintergårdens" administration, han var hverken til at hugge eller stikke i. Han sagde, at de svenske myndigheder, de kendte ikke noget til det her, så vi måtte bare opføre os ordentligt! En dag kommer der så én og siger til mig: "Du, lån mig lige din saks!" Det var en aften, vi skulle hjem fra "Vintergården", da havde kællingen irriteret dem igen. Så går tre unge mennesker hen og holder fast om hende og klipper håret af hende. Men de er uheldige og stikker hende i hovedbunden, så blodet render ned over hende. Hun foer selvfølgelig lige ned på "Vintergården" og der blev ringet efter politi og presse!

DANSKE-SKANDALEN I SUNHULTSBRUNN !

Det var den største skandale, der var i hele Sverige i 1944, den med feltmadrassen på "Sunhultsbrunn". Alle syntes, at det var forkert, de forstod slet ikke baggrunden bagved det hele. Og der var selvfølgelig også halvnazister, som fik fat i sagen, så: nu har de hersens forbandede danskere halvvejs slået denne kvinde ihjel! Nåja, de havde jo da klippet håret af hende, det var slemt nok, det var ikke det. Og selvfølgelig, så hylede og skreg de halvstore unger. Rent psykisk kan jeg godt se, at det var forkert, men jeg syntes nu, at hun fortjente det - hun skulle da ikke true andre mennesker "bag linierne"!

Vi havde også en anden episode med en ganske ung mand på 16-17 år, der kom til at bo på værelse oppe på hovedbygningen, sammen med en anden kammesjuk. Da han havde været der et stykke tid, går han en dag hen og tager et eller andet i en kuffert. Så får ham, han bor sammen med, øje på et hagekors på et armbind, og går hen og siger: "Hvad faen er det, du har dér?". Og han trækker

armbindet op - og opdager, at der ligger en hel Hitler-Jugend dragt med knæbukser og sorte støvler og det hele, i kufferten. Så blev der jo slået alarm, og hele banden røg på denne her knægt, så han måtte trække i tøjet og stille i fuld uniform nede i madsalen. Dernede måtte han så, i alles påhør, tilstå, at han havde været Hitler-Jugend i København og bare skulle en fornøjelsestur til Sverige. Sådanne nogle elementer kom der altså også derover, man kunne aldrig føle sig sikker.

Når man så kommer de rigtige steder, så er det jo en ren krudttønde. Det er noget, man måtte kunne forstå. Men "De vilde danskere", de var ikke særligt populære i Sverige den gang!

PÅ ARBEJDE I STOCKHOLM

Som tidligere omtalt fik jeg efterhånden arbejde inde i Stockholm. Arbejdsformidlingen transporterede mig derind og sørgede for, at jeg kom i gang nede på "Stockholms Väfveri Aktiebolag". Men der var de så snedige, at når man var svensker, så fik man 10 kr. mere om ugen end når man var dansker. Herhjemme fik man vel en hundredkroneseddel dengang, men en dansker i Stockholm fik altså 60 kr i løn, og så fik min kone, som også arbejdede med, 30 kroner for det samme arbejde, som jeg stod og lavede. Men svenskerne fik altså 10 kroner oveni, fordi de var svenske. Så det var jo ikke ligefrem min livret.

NORDMÆND KONTRA SVENSKERE

Den første tid, hvor jeg var alene deroppe, samlede de finner, der var kommet som flygtninge før krigen, madpakker sammen til mig - og også et par håndører, så jeg kunne købe et måltid mad. Jeg levede på "Rejsende-rum", i lejligheder, de havde slået sammen og hvor de havde placeret senge. Jeg lå i en stue med 30 senge i. Det var lidt af en krudttønde med nordmænd og svenskere og finner og danskere mellem hinanden. Nordmændene kunne jo ikke døje svenskerne. Der var kun 3 nordmænd - vi var 6 danske - og svenskerne, de stak jo til nordmændene og så blev nordmændene forbannet!! De røg op og sagde: I forbandede landsforræddere, svenske svin, som har stukket tyskerne i ryggen på os... og transitten og alt det der, han remsede op!

Der blev dødsstille på hele stuen! Men så siger svenskeren: "Dansker! Er det rigtigt, hvad han siger??" "Ja," siger jeg, "det er rigtigt hvert eneste ord!" Så viste det sig, at svenskerne havde så stærk en censur, at alt det her slet ikke var alment kendt i Sverige, de anede ikke noget om det! Og de blev mildest talt chokerede. Og fik selvfølgelig et helt andet syn på nordmænd og danskere på det tidspunkt. Det var altså slet ikke almindeligt kendt, hvad der foregik i Sverige, så det gjorde sin gavn.

DEN SVENSK CENSUR

Man kunne jo for eksempel se, hvordan det gik redaktør Torgny Segerstedt på Sjø og Handelstidenden i Göteborg. Jeg tror, at hans blad på et år blev konfiskeret 100 gange - og de stregede ikke det ud, der var ubehageligt nej de tog hele bladet. Og det er nu svært for et dagblad at overleve 100 konfiskationer. Så det var en trist affære, men han blev så også hædret senere med, at en gade ude på Østerbro blev kaldt op efter ham, og i Norge har de også en gade. Men han fik ikke meget glæde af hæderen, han levede ikke længe efter krigen.

VI FLYTTER IND I STOCKHOLM

Efterhånden fik jeg et sted at bo i Stockholm, ude på Djuringe alle på vejen til Södertälje. Det var hos en præstedatter, gift med en advokat. Det hed han i hvert tilfælde - om han så var vinkelskriver eller hvad, det ved jeg ikke, men fuld var han altid. Huset var nybygget og de var knapt kommet i orden. Men vi fik altså to værelser til min kone og knægten og mig. Og vi fik lov at lave mad i køkkenet, så alting var i orden - de var meget venlige! Og meget fine på den, hun sad i en stor boa, da vi kom til eftermiddagskaffe, og spildte kaffe ned i den... en meget højrøstet dame, var hun.

Men vi slog os altså til tåls med, at der kunne vi nok bo. Da vi så flytter ind, så siger jeg: "Hvor er toilettet henne?" Det kunne jeg ikke finde nogen steder. Nåh jo, det var nede i kælderens. Dernede havde de en gammel kommode stående, "en byrå" som de siger, og i byråen havde de skåret hul oppe i toppen, og så revet alle skuffebundene ud og sat en spand dernede. Det var meget primitivt, alt hvad de havde. Men det var da meget skægt at opleve. Det værelse, hvor vi havde regnet med at have soveværelse, vendte ind imod deres store stue. Der var kun en åbning, hvor de havde kørt et klaver hen foran en portiere. Men de skulle altså selv sove i den store stue, så vi fortrak ind i det andet værelse, for at slippe for præstedatterens ægteskabelige lyde.

En dag, da advokaten kom fuld hjem, så havde en eller anden glemt at slukke lyset udenfor. Så råber han: "Vem har glömt at släcka ljuset där?" og så tog han sin stok og slog lampen ned, med kuppel og pære. Og hver gang, han var fuld, så skulle han ringe til sin mor i Luleå, og så skulle jeg fortælle moderen, hvilken "snäl grabb" han var. Og bagefter fik jeg en skideballe af præstedatteren, som troede at jeg havde drukket ham fuld.

Nå, der gik et stykke tid, men til sidst blev det helt uholdbart at leve for den løn i Stockholm. Huslejen var enorm, og buskortet kostede vist 20 kroner, så der var ikke noget tilbage efter skat og alt det andet. Så jeg gav op.

VIDERE TIL BORÅS

Jeg havde fundet ud af, at Niels Madsens søn, Thorvald, var nede i Borås. Vi havde skrevet sammen nogle gange, og nu skrev jeg til ham; "Ved du hvad, jeg kan ikke leve heroppe, kan jeg ikke komme ned til dig?" Og han svarede, at jeg var velkommen til at etablere mig dernede, jeg måtte gerne bo hos ham et stykke tid. Så vi drønedes med toget til Borås. Vi flyttede ind i Ahlströmers Gatan, lige ved siden af vandtårnet, og var der et stykke tid hos Thorvald og Ellen. De var ikke gift dengang, men hun ventede små selvom det ikke lige var planen, at de skulle have været gift netop på det tidspunkt. Men selvom jeg foreslog Thorvald at stikke af, så endte det da med, at vi fik lavet et fint bryllup for dem. Midt i festen kom brændemanden med den ugentlige sækfuld - det var jo skidekoldt - og så siger bruden: "Få ham væk, få ham væk!" Men han kan jo godt se, at der foregår noget usædvanligt, så han siger: "Hvad søren, er her bryllup?" Jo, det var der da, og det betyder lykke, når der kommer uventede gæster. Så han blev bænket ved bordet og blev ligeså fuld som vi andre. Jo, det var vellykket.

Efter et stykke tid forlangte Flygtningehjælpen, at vi skulle flytte de havde jo hjulpet Thorvald til lejligheden. Jeg havde fået arbejde på "Väfveri-aktiebolaget", et kæmpe væveri med 4-500 ansatte. Jeg tror, at der var 3.000 mand i alt i den koncern, fordelt på flere afdelinger: i Borås var der 3-400 alene på Viskarsfors-afdelingen, en anden afdeling hed Norrbygårde, og så var der farveri et tredje sted.

HOS FLINKE KOLLEGER I EGET HUS

Så var der heldigvis en svensker, som syntes, at danskerne var nogle flinke mennesker. Han kommer og siger: "Ved du hvad, du kan bo ude hos mig!", han havde et nybygget hus i sådan et små-stuga-område for børnerige familier; man måtte selv gøre en arbejdsindsats, som blev regnet med ind i købesummen, og så stillede kommunen grunden til rådighed, til leje. Det kom der et helt pænt, socialt boligbyggeri ud af. Men når man kommer ind i sådan noget, så har man jo altid brug for penge, så vi fik lov at bo på et værelse for 35 kr. om måneden - og lave mad i hans køkken.

Der havde vi det dejligt, han var et dejligt menneske og det var hans kone også. Det eneste hun gjorde, var at glæde sig til det næste barn, hun skulle have. "Jamen, hvorfor fanden går I og glæder Jer til det, I har jo fire unger i forvejen!" "Jo," sagde hun "jeg får en ny barnevogn og jeg får en ny frakke!" Men svenskerne var i virkeligheden forfærdeligt fattige mennesker dengang.

TIL FABRIKKENS LEJLIGHEDER

Men så en skønne dag kommer kommunens folk og siger: "Den der må ikke udlejes til hyresgæster" så nu måtte vi flytte. Så var vi på den igen, men der sørgede han for, at vi fik en lille lejlighed i fabrikkens huse. Der var komfur og elektrisk opvarmning. Men vi lavede mad på spritapparat, det var den eneste måde, vi kunne få det til at løbe rundt på. Det var jo ikke særligt spændende at stå og lave mad over en kogespritsflamme, men det gik da.

Vi havde jo ingen gardiner, så vi gik ned til EPA og købte crepepapir. Og så bandt vi hvide og røde crepepapir-strimler op til gardiner. Det syntes vi da så vældig pænt ud. Vi havde det dejligt og syntes i det hele taget, at livet var begyndt at lysne for os.

EN HÅNDRÆKNING TIL GARDINER

Men så en dag kommer der en på jobbet - de kendte os jo allesammen og siger til mig: "Ved du hvad, det der med disseher papirstrimler, det er sgu för jäveligt!" "Jamen hvor ved du da det fra?" "Ja det kan jeg vel se!" De havde røntgen-øjne, de der kællinger. "Jamen hvad skal vi gøre, vi har jo ingen kuponger! Vi har jo ingenting!" Alting var jo på kuponer. Så siger hun: "Har du en halv flaske brændevin?" Jo, det havde jeg da, jeg fik jo en liter brændevin om måneden, og det har jeg aldrig nogensinde kunnet bruge. Så siger hun: "Giv mig en halv liter, så skal jeg skaffe gardiner til dig!" Og to dage efter var der 30 m gardiner derhjemme, som en eller anden havde stjålet fra Värfveriaktiebolaget for den flaske brændevin. De stjal som ravne, de der arbejdere. Jeg havde sgu aldrig været med til at stjæle før, med dér !! En dag fandt jeg et stykke lærred ved siden af en af vævene - de havde brugt til en valse, og så havde de bare pillet et stykke af og ladet ligge. Der kunne lige akkurat blive til et par korte sommerbukser til min knægt. Så det tog jeg ind på maven, da vi skulle ud fra arbejdet. Min cykel plejede at stå i et bestemt stativ, så jeg ser meget uskyldig ud og går hen imod stativet. Da jeg er kommet halvvejs ned i gården, så skriger portvakten: "Du, dansker, dansker!" Nåja, hvad var der i vejen? Jeg gik hen til vagten og jeg var ved at gøre i bukserne. Så siger han: "Jeg har flyttet din cykle, den står dernede!" Nå men der blev syet et par flotte bukser af det der hvide stof !

JOHNS HISTORIE

Imidlertid var John kommet til Borås. Han var jo kommet over til Sverige før os - vi havde jo fået ham sendt afsted fra Kalkbrænderihavnen, dengang tyskerne begyndte at interessere sig for

episoden i Gilleleje. Men han havde haft det hårdt, hans nerver kunne ikke stå for det der pres med lediggangen derovre. For når man er vant til at have en fare hængende over hovedet i lang tid, så bliver det akkurat ligesom narkotika: man kan sgu ikke undvære det! Så en skønne dag gik han amok og forsøgte at stjæle en båd for at komme til Danmark. Men der var altså en kystvagt, der huggede ham, så han røg lige lodret op i "Långholmen" i Stockholm, det værste fængsel i Sverige. Så der sad han oppe. Og da han kommer derop i spjældet, møder han den tyske desertør, som vi sendte af sted fra Dragør. Ham havde svenskerne interneret deroppe med det samme, han var slet ikke kommet på fri fod. Han kommer så hen og siger til John: "Der tog jeg vel nok røven på Jer!" hvortil John svarede: "Jamen, du har sgu aldrig været så tæt på at blive aflivet, men det vidste du bare ikke!" Og så stod tyskeren og så dum ud!!

Efterhånden blev John løsladt med begrænset bevægelsesfrihed: når han blev anbragt i en by, så skulle han blive dér. Hvis han ville flytte andetsteds hen, så skulle han søge om lov. Så da jeg havde arbejde til ham i Borås, så måtte jeg søge om flytningen, så at vi begge to kunne arbejde sammen dernede. Og efter en måneds forløb fik han så lov til at flytte ned til os.

Han skulle jo så først ned og snakke med direktøren for at få jobbet. Så han tog en billet om morgenen og skulle tilbage om aftenen til Stockholm. Så da det var i orden på fabrikken, sad vi og snakkede, og om eftermiddagen havde vi ofret alle vore kødkuponer, så vi fik koteletter. Og der var rigeligt, så det der blev til rest blev skåret på smørrebrød. Vi havde jo ikke noget smørrebrødspapir, så vi brugte toiletpapir og han stak af med pakken. Vi fik brev et par dage efter: det var en dejlig madpakke!! Men det var umuligt at pille papiret af, så det havde han også ædt.

Men sådan gik det altså til, at John var sammen med mig den dag, da jeg havde tøj med ud i gården til drengens bukser. Så da vagten råber op, så siger han: "Nu løber jeg, jeg vil ikke være med" - og stak hen og tog sin cykle. Der var der da ellers lidt spænding for en gangs skyld.

EN SKUFFELSE I HÄLSINGBORG

Nå, men der gik ikke så længe, så fik vi et tilbud fra den meget store fabrikant Michelsen inde fra Islands Brygge. Han havde silkevæveri i Danmark, og han havde også et i Hälsingborg. Han søgte arbejdskraft oppe i Borås, for han kunne ikke få nogen nede i Hälsingborg. Så han lovede os guld og grønne skove, bare vi ville komme ned og arbejde for ham. Men da vi så kom derned, så viste det sig at han havde taget røven på os, så det fløjtede. Det var lige så elendigt hos ham som hos alle andre, der var ikke noget at hente der.

Tværtimod, han havde en vævemester, der var skruptosset, og de kunne ikke lave deres maskiner. Det var nogle elendige teknikere, vi havde, så maskinerne slog skytterne ud ad helvede til. Så en dag, da min kone stod og kørte med en maskine, hun skulle sætte i gang, så sætter hun måske lidt forkert i gang, i hvert fald røg skytten ud gennem vinduet fra 2' sal. Hun måtte så ned og hente skytten, og så kom de ovenikøbet og ville have, at hun skulle betale ruden! Så blev jeg rigtig godt gal i hovedet og sagde, at de kunne rende os et vist sted, for hvis de for fremtiden skulle have smadret nogen ruder, så kunne de selv gøre det, jeg ville ikke have mere med dem at gøre.

Så vi flyttede derfra over til en anden fabrik, Jacquard-væveriet. Og vi fik en lille lejlighed ude i Ramlösa Hälsobrunn. Der var der forskellige hytter, hvor personalet havde boet. Og vi fik lov til at leje en af dem for vinteren. Det var lige på den tid, hvor Storebæltsfærgerne blev okkuperet og ført til Hälsingborg. Og en dag, hvor knægten og jeg sidder i sporvognen "Far, kan du ikke høre, at sporvognen siger noget?" "Nej, hvad?" "Den siger da Ramlösabrunnramlösabrunnramlösabrunn..."

Så er der to mandfolk, der giver sig til at grine - det var skipperne på de der færger! De siger: "I er da danskere!" Jo, det var vi da, så vi fik en sludder og jeg inviterede dem til at komme og se, hvordan en dansk flygtning bor. Og de var da også med hjemme, men de ville ikke have kaffe, da de kom indenfor døren. Det kan jeg nu godt forstå, for der hang tøj til tørre rundt omkring kakkelovnen. Jo, de kunne godt se, at det var primitivt. Og de stak af igen og rystede på hovedet. For de boede jo på hotel, ikke? de vidste jo nok, hvad de gjorde! Det var bare os andre, der hang med røven i vandskorpen.

Vores nærmeste nabo var officer oppe fra Holbæk. Han havde 2-3 drenge, som legede med min knægt, men vi kunne aldrig komme til at snakke med manden. Han var meget afvisende. Han var vist premierløjtnant, og bagefter blev jeg klar over, hvad der var galt: de var ved at opbygge et lager af tøj til de flygtninge, som skulle komme fra Tyskland. Det var "De hvide Busser", altså hele Bernadotte-aktionen, som var under forberedelse på det tidspunkt.

DEN DANSKE BRIGADE

Da vi nu heller ikke rigtigt kunne leve af væveriet der, så meldte vi os til brigaden, John og jeg. Jeg husker ikke, om det var i januar eller i begyndelsen af februar 45, da vi tog vores gode tøj og rejste op til brigaden, Jeg fik en lille lejlighed til min kone og knægten i nærheden, og så var vi jo ellers inde i trøjen. Det var jo en hård tid, men alligevel: man gennemgik en fysisk træning, som man faktisk havde godt af. Og vi levede smadder godt, fik kaffe og the og originale varer.

Brigaden var fordelt på flere pladser, vi lå i Hårtunaholm, oppe ved Sigtuna norden for Stockholm. Oppe i nærheden af Uppsala. En anden afdeling, Säterbrunn, lå inde i landet, længere vestpå. Og også ved Mälaren, såvidt jeg har forstået. Og så havde vi afdelingen ved Tingsryd, hvor de havde brandfolk og den slags. Og i Karlskrona var der en marineafdeling nede i den svenske marinebase. Så dernede lå marinerne, og da jeg var gammel mariner, så ville jeg jo gerne der ned, men de ville ikke have mig, så jeg røg jo altså til Hårtunaholm.

I marinen siger vi jo: "Halløj!" når vi bliver råbt op om morgenen - men i hæren, der siger de: "Hej!", ikke? Det er der skam meeget stor forskel på. Og når man så stod der og halvsov om morgenen og ens nummer blev råbt op, så skreg jeg jo: "Halløj!" Og så var alle de andre ved at dø af grin! Vores chef var Marokko-Jensen - ja han hed vist Helge Jensen men havde været i Fremmedlegionen i sin tid, meget dygtig pistolskytte! Han spurgte mig så, om jeg var mariner? Jo, jeg havde da ligget i 8-9 måneder, blandt andet i beredskabsstyrken på Mosede batteri. "Jo" siger han så, "det lyder skægt nok, men du skal lade være med at råbe halløj" - og det skulle jeg da nok, men det havde jeg jo snart glemt, så et par dage efter skreg jeg "Halløj!" igen. Så gjorde de et notat i bogen, så før de råbte mig op, sagde de "Nu ingen Halløj!" Så vænnede man sig jo til at skribe: "Hej!"

I det hele taget: Kadaver-disciplinen og alt det der, vi havde derhjemme, det var helt væk! Man havde jo lyst til at gøre en indsats, under de omstændigheder deroppe. Man snød sig ikke fra noget, som man gjorde derhjemme. Deroppe tog man alle øvelserne i stiv arm, selvom det gjorde ondt. Det var jo vores eget liv det gjaldt. Hvis vi kom i kamp, når vi kom hjem, så var det med at vide noget. Vi fik demonstreret flammekastere, og de havde mange øvelser med moderne morterer. De havde også en bazooka deroppe, vi havde den ikke med i øvelserne, men den blev demonstreret og der blev skudt nogle skud så vi kunne se virkningen.

Vi var 600 mand oppe i den lejr, og vi havde en biograf, som også blev brugt som bloddonor-tappecentral. De dér kanyler, de havde, de var jo efterhånden så stumme, så de ikke kunne presse dem ind i sulet på os. Så gik en af sygepasserne hen og sleb den mod en smergelsten. Så hver gang var der én, der besvimede, når de jagede sådan en op i armen. Det var grove løjer blodet sprøjtede til alle sider! Vores sygepasser var forøvrigt cykelsmed i civil, og så var han også kejthåndet!

VACCINATION

Dengang vi kom til lejren, gik det jo lidt skævt for tyskerne, og så skulle vi jo vaccineres mod tyfus og alt det der. Så vi blev stillet op kampagnivis i lange rækker og skulle ind til lægen. Det var ham, der skulle give os indsprøjtningerne, men cykelsmeden tog blodprøver i ørene på os. Og i fingerspidserne! Og inde hos doktoren fik vi så et skud bagi - han spurgte: "Er du vaccineret imod det? --og imod det? --" osv og så tog han dem efterhånden, 3-4 sprøjter på een gang, så ballen voksede jo efterhånden. Vi syntes i hvert fald, det var forfærdeligt. Så da vi var færdige og kom udenfor, så følte vi os utilpas og gik hen og lagde os i køjerne. Det var det værste, man kunne gøre, for en halv time efter, så rystede køjen og hele barakken, alting rystede! Så gik jeg ud på pisshuset - det var en plankevæg med en tagrende i - og ham, der stod ved siden af, han skvat lige pludselig sammen. Jeg gik hen for at hjælpe og så kom der en anden og sagde: nu tager jeg den anden side! Men så røg han også i gulvet! Så jeg måtte hente hjælp på vagtstuen. Det blev til 10-20 mand på sygehuset. Det var en rædselsfuld dag, men vi overlevede da.

Næste gang, vi skulle have turen, så var vi jo forberedt. Og der blev sagt, at vi for guds skyld ikke måtte lægge os, vi skulle bevæge os. Heldigvis var vi de første, kl. 9 om morgenen, så vi kom direkte til gymnastik bagefter. Og så i dampbad! Så der var ikke een i mit sjak, der blev syg.

ÉN FOR ALLE -

Vi havde et system i lejren, som jeg syntes var meget fint: officererne og kammeraterne gik det samme igennem. Hvis vi skulle forcere et vandløb, så var det: hele banden. Men nu havde vi en korporal, en lang hyttel - og en dag, hvor vi stod ude i en grøft, så hoppede han over grøften på vore skuldre, og kom tørskoet over på den anden side. Vi fortsatte øvelsen i kuldegrader, der skiftede til tøj - vi skulle jo trænes, og det var der faktisk heller ingen, der peb over. Da vi så kommer hjem og skal gøre os rene, så er denneher abekat jo helt tør og fin. Men så render han lige i maven på Marokko-Jensen. Og han siger så: "Hvad, er det dine folk?" Jo, det var det - "Har I været på øvelse?" - Ja, det havde de da. Nå, og så gik han. Men vi så aldrig den korporal mere. Han var væk!

Der var en anden episode, som Karlens her fra Dragør oplevede. Han lå også på Fortunaholm. De havde været på øvelse med en officer, jeg ved ikke hvad han hed, men et dumt svin var det selvfølgelig! Men dengang øvelsen var forbi og gutterne havde fået rent og tørt tøj på, så gik de ned til officersbarakken og bad om at få lov at tale med ham. Og da han kommer ud, var der fire mand, der tog ham - og så hele kompagniet bagefter, og skubbede ham ned til Mälaren - eller til elven dernede - og tog ham i hoved og bag og smed ham ud i vandet - og så gik de. Vi så ham aldrig mere. Det var en effektiv måde at blive af med dem på!

I HÅRD TRÆNING

Vi blev purret kl. 6 morgen, ravende mørkt og skide koldt. Sommetider 20° kulde. Det var bare: i klunset og ud. Vi løb hver morgen 3 kilometer. Til at begynde med var det faneme hårdt! Især når det frøs om morgenen var det svært at få vejret. Jeg var ældste rekrut, så jeg måtte gøre mig ekstra

umage for at følge med. Men det gik alt sammen, de gjorde i hvert fald, hvad de kunne, for at vi skulle komme i toptræning. Vi havde bl.a. feltbaner, som vi aldrig havde haft i Danmark, hvor jeg har været. Der brugte de den udbrændte ruin af Hårtunaholm.

Jeg havde jo altså været soldat i to omgange, havde haft min rekruttid i 1935. Men derhjemme gjaldt det jo om at sneje den!! Men deroppe....!

Jeg lå faktisk ret godt til i skydning, men der var een ting, de ikke kunne lære mig: at skyde fra hoften. Det var næsten håbløst for mig at ramme, det lå slet ikke for mig. Men det gjorde de et meget stort nummer ud af, idet de siger: altså, under en gadekamp, hvor du bliver overrasket, der skål du kunne skyde fra hoften, og du skal også kunne ramme! Men det fik jeg altså ikke lært!

Så havde vi de der tyske håndgranater, udstyret med skaft. Når man står med sådan en i hånden, tror man at man kan kaste den flere hundrede meter. Men det er bare løgn, mere end 30-40 meter kunne jeg da ikke kaste. Vi havde to jødedrenge - det var forresten få jøder, der var i brigaden - et par på 17-18 år. Den ene af dem skulle kaste en håndgranat - og så ramte den ned bag en lille jordvold lige foran ham. Da den eksploderede, gik der en granatsplint ind i bagen på ham, vi øvede jo med skarpt. Så der blev man bange, nu vidste man, at det gjaldt noget. Men han smed den altså lodret op i luften, på grund af skaftet, og så fik han en ridse bagi, og vi fandt ud af, hvor galt det kan gå med det der.

Så lavede de sprængstoføvelser med os, hvor vi var i nærheden af sprængstof, der eksploderede, for at vi ikke skulle få granatchok. Og vi var ude på løbetræning med angreb - rigtig hård, fysisk træning! Før jeg kom der op, havde de haft bajonetangreb på et ko-kadaver, men det var jeg altså ikke med til. Men de gjorde, hvad de kunne, for at vi ikke skulle blive overrasket. Og deres granatkastere blev trænet i at skyde toppen af grantræerne, de skulle jo kunne skyde ind på første sal i husene. Når granaten så ramte grenene deroppe i første sals højde, så røg hele toppen! En enkelt gang prøvede vi også at skyde med maskinpistol. Der var en sergeant, som sagde: sådan og sådan, prøv nu bare og skyd på det træ dér! Og så skød jeg igennem stammen, det var ligesom den blev savet over, med 30-40 skud! Men det var mere noget, de viste for at vi skulle vide, hvad vi havde med at gøre.

SA SKETE DET. . .

En dag i slutningen af marts 45 var vi på feltbanen. Vi havde armgang i 7 meters højde. Vi klatrede op ad en rebstige, entrede over i tovet og gik armgang et halvt hundrede meter - et temmeligt tykt tov. Det skulle forestille, at vi skulle gå over en elv eller sådan noget, med hele udrustningen. Da jeg så kommer til den sidste ende og skal ned langs stammen, slipper jeg selvfølgelig med benene og hænger i armene. Men så får jeg tovet bagom mig, om på ryggen bag om min rygsæk og gevær, så at jeg ikke kan fire mig ned. Så skriger korporalen: "Hold fast!", så skulle han slå tovet op over mit gevær. Men da tovet kom i sving, røg det lige ud af fingrene på mig.

Så der røg jeg ned; nu siger vi nok 7 meters højde, men min egen længde går jo fra, så det var vel 5 meter, jeg ryger ned. Og havde jeg ikke trampet på en trærod, så var der overhovedet ikke sket noget. Men jeg ramte lige på en trærod med hælen, og brækkede benet. Eller knuste hælen. Men korporalen siger: "Bare løb lidt, så går det nok over!" Jeg løb 6 skridt, så var jeg færdig. Nå, de her to jødedrenge, de kommer med en bære og bærer mig ned på lasarettet. Og så siger de: "Nu har vi sagt det til lægen, han står oppe på loftet og snedkererer, men han kommer ned og kigger til dig, hvad der er sket med benet." Men der gik en time, der gik halvanden time, han viste sig faengalemig ikke. Jeg havde ondt ad helvede til, og benet begyndte at hæve.

Nå, men så kommer han da ned - og så trykker han lige på hælen og siger: "Hælen er knust, du skal på lasarettet, men biblioteks bilen kører klokken halv et, så kan du komme med den." Ja, det var kosten! Men jeg kom da ind på lasarettet i Uppsala, universitetslasaret - ligesom Rigshospitalet herhjemme. Da jeg kom derind, skulle jeg jo have røntgenfotograferet foden. Så de ville have den op at stå for at de kunne fotografere. Men så siger jeg til de her tøser: "Pas på, min hæl er krossat!", men de her søde piger, de lagde vægte på, for at holde det i ro, sandvægte, og sveden rendte selvfølgelig af mig, jeg havde faneme smerter. Men de fotograferede benet, og da de kommer ind med det færdige røntgenbillede, så siger de: "Hælen, den er knust!" "Ja, for helvede, det har jeg jo sagt hele tiden!"

Men så var jeg faktisk sat ud af spillet. De havde ikke gibs, men lavede et eksperiment med at pakke benet ind i limstrimler udenpå en sok. Og med en gammel bøjle indeni. Da de var færdige, hylede de af grin og skrev deres navnetræk på det der pap. Og det holdt meget godt i en tre ugers tid, men en skønne dag trykkede jeg for meget på benet, så pappet knækkede. Så fik jeg gibs udenpå. Og den gik jeg med, til freden kom. Så revnede den, og så var jeg først rigtig invalid, så jeg sparkede resten af gibsen i stykker og gik op på lasarettet med den. De spurgte, hvor længe jeg havde gået med den, og selvom det var 2-3 uger for tidligt, så klippede de det af. for "Du vil vel gerne af med det?" - jo, det ville jeg jo! Nej, hvor det kløede, og musklen bagpå benet, den hang, så jeg kunne flytte den om foran. Så jeg måtte have en stok at gå med.

PÅ JAGT EFTER BRIGADEN...

Jeg skyndte mig at rejse til Hälsingborg for at komme over sammen med efterhængerne. Hele brigaden var jo flyttet til Gislaved, nede i Nord-Skåne, hvor de havde ligget i en måneds tid, parat til at rejse hjem. Men de ville ikke have mig med, jeg var kun til ulejlighed, så de sendte mig hjem til min kone og vi gik og hyggede os. Men da så freden kom, så ville jeg jo gerne med, så jeg fik fjernet gibsen og tog altså til Hälsingborg - for der var ikke en kæft tilbage nede i Gislaved. Jeg fik så besked på at tage til Malmø, for der var der opslået hovedkvarter. Da jeg kommer op til ledelsen der, så siger de: "Nå, der er en, der er agterudsejlet!" Så jeg skulle bare hjem på en eller anden måde. De spurgte så, om jeg kunne køre bil? Jo, det kunne jeg da, selvom jeg ikke havde kørt siden krigen. Nå, men så kunne jeg komme hjem og blive ordonnans, for ellers kunne de ikke bruge mig til noget.

På vejen til Malmø havde jeg forøvrigt truffet brolæggeren, Ejner Larsen, han var med brandkorpset fra Tingsryd, de var ved at køre en brandsprøjte ombord i færgen.

HJEM IGEN

Men jeg fik besked på at møde på kajen i et bestemt afsnit af Malmø havn. Der lå Hjarnø Knudsen, og han tog mig ombord og sejlede mig til Hellerup havn. Der lå skibet "Røsnæs", fuldt af sprængstoffer, som ammunitionsskib for brigaden. Der overnattede jeg i to døgn, og bagefter blev jeg så sendt til "Christianshavns Døtreskole", og der stjal de mine tæpper og næsten alt, hvad der kunne omsættes i penge, det røg det hele. Det var en kold hånd! Min randsel blev transporteret hjem og sat ind på Artillerivejens kaserne. Da jeg fik den, var der stjålet et sæt sommertøj og alle mine cigaretter. Alt tobak var væk! Det gjorde ikke mig noget, jeg var holdt op med at ryge, det var noget jeg havde med hjem til min kone..

Sådan blev afslutningen altså. Da jeg havde gået seks uger hjemme, så kom de et brev fra brigaden, om jeg ikke ville aflevere mit kluns og blive civil. For nu var det faktisk overstået alt sammen, så jeg var inde på Artillerivej og afleverede rub og stub. Og så var jeg ude af den potte.

Og det var så ligesom det sidste af brigaden, det var det der.